MARCI

TULLII

CICERONIS

EPISTOLARUM

Libri IV.

Cum poſtremis *H. Stephani* & *D. Lambini* Editionibus diligenter collati, & quàm accuratiſſimè emendati.

A

JOANNE STURMIO

In puerilem educationem confecti.

Huic Editioni acceſſerunt Græca Latinis expreſſa.

LONDINI,

Excudebat *R. Roberts*, pro Societate Stationariorum. 1686.

JOANNES STURMIUS

Jacobo Sturmio *Fratri S.*

AUdiviſti ſæpe (*ut memini*) *ex me,* (Jacobe *frater,*) *ſtudiorum noſtrorum finem rerum cognitionem, & orationis elegantiam, eſſe debere: Rerum etiam doctrinam, ſine ſapientia religionis, minimùm prodeſſe; & diſcendi rationem, abſque optimorum ſcriptorum aſſidua lectione atque artificioſa imitatione, non comparari talem qualem deſideramus. Itaque ſæpenumero dixi (ſi meminiſti) ad religionem pueros excitandos eſſe, & proponendum iüis in Scholis* Ciceronem, *quorum altera mentem, alter linguam optimè poſſit informare. Sed habenda ratio eſt, in educatione linguæ, non ſolum ætatum, ſed etiam virium & ingeniorum. Ab Epiſtolis principium rectè ſumi poteſt, ſi deligantur quæ argumento faciles ſunt, & ſunt rerum non ignotarum, atque hujuſmodi verborum quæ in noſtra manſerunt conſuetudine. Hanc rationem ego in hiſce quatuor libris conficiendis ſecutus ſum: neque artificioſiſſimè, neque ſapientiſſimè ſcriptas Epiſtolas delegi, ſed quæ à pueris intelligi poſſent, & haberent noſtræ conſuetudinis verba, & ſermonis quotidiani ſententias, earúmque formas, nobis quidem non uſitatas, ſed tamen apertas, & elegantes, & doctas. Hæc ego ad te mitto, quò videas me in eadem adhuc eſſe ſententia in qua fui olim. Amabò te, optatiſſime frater, perge porrò in hoc literarum curriculo progredi. Audio nihil de ſtudiis tuis; abſum procul: metuo valde, cùm cogito poſſe fieri, ut non meis optatis, & patris exſpectationi ſatisfacias. Exſpecto literas tuas; ut intelligam, tum quantum profeceris, tum quantum de te poſſumus deinceps ſperare.* Vale.

Argentinæ, tertio Calendas Februarii,

Anno 1539.

M. T. CICERO.

Terentiæ *ſalutem plurimam dicit.*

Fam. lib. 14. *Epiſt.* 22.

SI vales, bene eſt; ego valeo. Nos quotidiè tabellarios veſtros exſpectamus: qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores quid nobis faciendum ſit, faciemúſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. *Vale.* Calend. Septemb.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 21.

SI vales, bene eſt; ego valeo. Da operam ut convaleſcas. Quod opus erit, ut res tempúſque poſtulat, provideas atque adminiſtres; & ad me de omnibus rebus quàm ſæpiſſimè literas mittas. *Vale.*

M. T. C. Terentiæ S P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 8.

SI vales, bene eſt; ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentiſſimè. Nam mihi & ſcriptum & nunciatum eſt, te in febrim ſubitò incidiſſe. Quòd celeriter me feciſti de Cæſaris literis certiorem, feciſti mihi gratum. Item poſthac, ſi quid opus erit, ſi quid acciderit novi, facies ut ſciam. Cura ut valeas. *Vale.* Dat. 4. Non. Jam.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 24.

SI vales, bene eſt; valeo. Nos neque de Cæſaris adventu neque de literis, quos Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certum habemus. Si quid erit certi, faciam te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. *Vale.* Tertio Idus Sextiles.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 23.

SI vales, bene eſt; valeo. Redditæ mihi jam tandem ſunt à Cæſare literæ ſatis liberales, & ipſe opinione cele-

celeriùs venturus eſſe dicitur. Cui utrùm obviàm procedam, an hîc eum exſpectem, cùm conſtituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimùm remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. *Vale.* Prid. Idus Sext.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 17.

SI quid haberem quod ad te ſcriberem, facerem id & pluribus verbis, & ſæpius. Nunc quæ ſunt negotia vides. Ego autem quomodo ſum affectus, ex Lepta Trebatio poteris cognoſcere. Tu fac, ut tuam & Tulliæ valetudinem cures. *Vale.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 19.

SI vales, bene eſt; valeo. Conſtitueramus, ut ad te antea ſcripſeram, obviàm Ciceronem Cæſari mittere: ſed mutavimus conſilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus nihil erat novi; tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus eſſe, ex Sicca poteris cognoſcere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. *Vale.* 12. Cal. Quintiles.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 10.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ noſtræ, de qua nihil eſt quòd ad te plura ſcribam; tibi enim æquè magnæ curæ eſſe certò ſcio. Quòd me propiùs vultis accedere, video ità eſſe faciendum; etiam antè feciſſem, ſed me multa impedierunt, quæ nè nunc quidem expedita ſunt. Sed à Pomponio exſpecto literas quas ad me quamprimùm perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 12.

QUòd nos in Italiam ſalvos veniſſe gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi magníſque injuriis, metuo nè id conſilii ceperimus, quod non facilè explicare poſſumus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem poſſis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil eſt: & longum eſt

itur, & non tutum ; & non video quid prodeſſe poſſis, ſi veneris. *Vale.* Datum prid. Non. Novemb. Brunduſii.

M. T. C. Terentiæ S P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 11.

SI vales, bene eſt, valeo. Tullia noſtra venit ad me pridie Idus Junii, cujus ſummâ virtute & ſingulari humanitate, graviore etiam ſum dolore affectus, noſtrâ factum eſſe negligentiâ, ut longè alia in fortuna eſſet atque ejus pietas ac dignitas poſtulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæſarem mittere, & cum eo Cneum Saluſtium Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam diligenter cura. *Vale.* 17. Calend. Quint.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. *Epiſt.* 1.

SEptimum jam diem Corcyræ tenebamur. Q. autem pater, & filius, Buthroti ſoliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: mirabamur nihil à te literarum ; iis enim ventis iſthinc navigatur, qui niſi eſſent, nos Corcyræ non ſederemus. Cura igitur te, & confirma ; ut cùm commodè & per valetudinem & per anni tempus, navigare poteris, ad nos amantiſſimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus exſpectatúſque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam, Tyro noſter. *Vale.* 15. Cal. Novemb. Corcyræ.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 4.

NON queo ad te, nec lubet ſcribere quo animo ſum affectus ; tantum ſcribo, & tibi & mihi maximè voluptati fore, ſi te firmum quamprimùm videro. Tertio die abs te ad Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt extra Leucadem ſtadia 120. Leucade aut teipſum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me ſcis diligi Nonis Novemb. Alyziæ.

Cicero filius Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. *Epiſt.* 25.

ETſi juſtâ & idoneâ uſus es excuſatione intermiſſionis literarum tuarum, tamen id nè ſæpius facias rogo. Nam etſi de Repub. rumoribus & nunciis certior fio

ſio, & de tua in me voluntate ſemper ad me perſcribit pater; tamen de quavis minima re ſcripta à te ad me Epiſtola ſemper fuit gratiſſima. Quare cùm imprimis tuas deſiderem literas, noli committere, ut excuſatione potiùs expleas officium ſcribendi, quàm aſſiduitate literarum. *Vale.*

M. T. C. Serv. Sulpitio S. P. D. Fam. lib. 13. 25.

HAgeſarætus Lariſſæus, magnis meis beneficiis ornatus in conſulatu meo, memor & gratus fuit, méque poſtea diligentiſſimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hoſpitem & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis ſuæ, & tuâ neceſſitudine digniſſimum. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. *Vale.*

M. T. C. Trebatio S. P. D. Fam. 7. 18.

EPiſtolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, conſcidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi poſſet. Sed & Aruntius ità te mandâſſe aiebat, & tu adſcripſeras. Verum illud eſto: nihil te ad me poſtea ſcripſiſſe demiror, præſertim tam novis rebus. *Vale.*

M. T. C. Q. Val. Q. fil. S. P. D. Fam. 13. *Epiſt.* 6.

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, eſt mihi à P. Cuſpio commendatus: cujus causâ quantopere cuperem deberémque, profectò ex me facilè cognoviſti. Vehementer te rogo, ut cures ut ex hac commendatione mihi Cuſpius quàm maximas, quamprimùm, quàm ſæpiſſimè gratias agat. *Vale.*

M. T. C. S. P. D. C. Memmio. Fam. lib. 13. *Epiſt.* 3.

AUlum Fuſium, unum ex meis intimis, obſervantiſſimum ſtudioſiſſimùmque noſtri, eruditum hominem, & ſummâ humanitate, tuâque amicitiâ digniſſimum, velim ità tractes, ut mihi coràm recepiſti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratiſſimum. Ip-

ſum præterea ſummo officio & ſummâ obſervantia tibi in perpetuum devinxeris. *Vale.*

M. T. C. Cornificio S. P. D. Fam. lib. 12. Epiſt. 27.

SExtus Aufidius& obſervantiâ, quâ me colit, accedit ad proximos; & ſplendore, equiti Romano nemini cedit. Eſt autem ità temperatis moderatíſque moribus, ut ſumma ſeveritas ſumma cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ ſunt in Africa, ità commendo, ut majore ſtudio magíſve ex animo commendare non poſſum. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuiſſe. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. *Vale.*

Cicero Baſilio S. P. D. Fam. 6. 15.

TIbi gratulor, mihi gaudeo; te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas, quidque iſthîc agatur, certior fieri volo.

D. Brutus Imp. M. T. C. S. P. D. Fam. 11. 4.

SI de tuâ in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: ſed profectò eſt ità, ut mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ. Progreſſus ſum ad Tranſalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus ſatisfacere, firmóſque eos ad tuendas noſtras res efficere; quod mihi videor conſecutus: nam & liberalitatem noſtram & animum ſunt experti. Cum omnium bellicoſiſſimis bellum geſſi, multa caſtella cepi, multa vaſtavi. Non ſine cauſa ad Senatum literas miſi. Adjuva nos tuâ ſententiâ: quod cùm facies, ex magna parte communi commodo inſervieris. *Vale.*

M. T. C. Servio Sulpitio S. P. D. Fam. 13. 21.

A Sulapone Patrenſi medico utor valde familiariter, ejúſque tum conſuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam ſum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipsâ ſcientiâ, tum etiam fidelitate benevolentiáque ſatisfecit. Hunc igitur tibi commendo; & à te peto, ut des operam ut intelligat, diligenter me

ſcripſiſſe

ſcripſiſſe de ſe, meámque commendationem uſui magno ſibi fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum. *Vale.*

M. T. C. Appio S. P. D. Fam. 10. 19.

DE meo ſtudio erga ſalutem & incolumitatem tuam, credo te cognoſcere ex literis tuorum: quibus me cumulatiſſimè ſatisfeciſſe certò ſcio; nec iis concedo, quanquam ſunt ſingulari in te benevolentiâ, ut te ſalvum malint, quàm ego. Illi mihi neceſſe eſt concedant, ut tibi plùs, quàm ipſi, hoc tempore prodeſſe poſſim: quod quidem nec deſtiti facere, nec deſiſtam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci ſalutis tuæ. Tu fac bono animo magnóque ſis, méque tibi nullâ re defuturum eſſe confidas. Prid. Non. Quintiles. *Vale.*

M. T. C. Mario S. P. D. Fam. 7. 14.

AD VIII. Calend. Julias in Cumanum veni cum Libone tuo, vel noſtro potius: in Pompeianum ſtatim cogito; ſed faciam te antè certiorem. Te cùm ſemper valere cupio, tum certè dum hîc ſumus. Vides enim quanto pòſt una futuri ſumus. Quare ſi quid conſtitutum cum podagra habes, fac in aliam diem differas. Cura igitur ut valeas, & me hoc biduo aut triduo exſpecta.

Cicero Planc. Imp. Conſ. deſ. S. P. D. Fam. 10. 4.

O Gratam famam biduo ante victoriam de ſubſidio tuo, de ſtudio, de celeritate, de copiis, atque etiam hoſtibus fuſis! ſpes omnis in te eſt. Fugiſſe enim ex prælio Mutinenſi dicuntur notiſſimi latronum duces. Eſt autem non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem exſpectabam jam tuas literas, ídque cum multis. Sperabámque etiam Lepidum, temporibus admonitum, tibi & Reipublicæ ſatîs facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut nequa ſcintilla teterrimi belli relinquatur. Quod ſi erit factum, & rempublicam divino beneficio affeceris, & ipſe æternam gloriam conſequêre. Tertio ídus Maii. *Vale.*

M. Cic.

M. Cic. Papirio Pæto S. P. D. Fam. 9. 20.

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortaſſe. Sed cùm certum ſciam, faciam te paulò antè certiorem. Etſi Marcus Ceparius, cùm mihi in ſylva gallinaria obviàm veniſſet, quæſiſſémque quid ageres, dixit te in lecto eſſe, quòd ex pedibus laborares; tuli ſcilicet moleſtè, ut debui; ſed tamen conſtitui ad te venire, ut & viderem te, & viſerem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Exſpecta igitur hoſpitem cùm minimè edacem, tum inimicum cœnis ſumptuoſis. *Vale.*

M. Cicero Cn. Plancio S. D. Fam. 4. 15.

ACcepi perbreves tuas literas, quibus id quod ſcire cupiebam cognoſcere non potui: cognovi autem id quod mihi dubium non fuit. Nam quàm fortiter ferres communes miſerias, non intellexi; quàm me amares, facilè perſpexi: ſed hoc ſciebam; illud ſi ſciſſem, ad id meas literas accommodâſſem. Sed tamen etſi antea ſcripſi quæ exiſtimavi ſcribi oportere, tamen hoc tempore breviter te commonendum putavi, nè quo periculo te proprio exiſtimares eſſe; in magno omnes, ſed tamen in communi ſumus. Quare non debes aut propriam fortunam, aut præcipuam poſtulare, aut communem recuſare. Quapropter eo animo ſimus inter nos, quo ſemper fuimus. Quod de te ſperare, de me præſtare poſſum. *Vale.*

Cicero Dolabellæ S. D. Fam. 9. 13.

GRatulor Baiis noſtris, ſiquidem, ut ſcribis, ſalubres repentè factæ ſunt; niſi fortè te amant, & tibi aſſentantur, & tamdiu dum tu ades, ſunt oblitæ ſui. Quod quidem ſi ità eſt, minimè miror cœlum etiam & terras vim ſuam, ſi tibi ità conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putâram. Itaque eam tibi miſi; quam velim ſic legas, ut cauſam tenuem & inopem, nec ſcriptione magnopere dignam: ſed ego hoſpiti veteri & amico munuſculum

nuſculum mittere volui levidenſe, craſſo filo; cujuſmodi ipſius eſſe ſolent munera. Tu velim animo ſapienti fortíque ſis, ut tua moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam. *Vale.*

M. T. C. Imp. M. Cœlio Ædili Curuli S. P. D. Fam. 2. 14.

MArco Fabio, viro optimo & homine doctiſſimo, familiariſſimè utor, mirificéque eum diligo, cùm propter ſummum ejus ingenium ſummámque doctrinam, tum propter ſingularem modeſtiam: ejus negotium ſic velim ſuſcipias, ut ſi eſſet res mea. Novi ego vos magnos patronos. Hominem occîdat oportet, qui veſtrâ operâ uti velit; ſed in hoc homine nullam accipio excuſationem. Omnia relinques, ſi me amabis, cùm tuâ operâ Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer exſpecto, & deſidero: imprimiſque quid agas ſcire cupio. Nam jam diu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. *Vale.*

Cicer. Trebatio S. P. D. Fam. 7. 22.

ILluſeras heri inter ſcyphos, quòd dixeram controverſiam eſſe, poſſétne hæres, quod furtum antea factum eſſet, rectè furti agere. Itaque etſi domum bene potus ſeròque redieram; tamen id caput ubi hæc controverſia eſt notavi, & deſcriptum tibi miſi; ut ſcires id, quod tu neminem ſenſiſſe dicebas, Sext. Ælium, M. Manlium, M. Brutum ſenſiſſe. Ego tamen Scævolæ & Teſtæ aſſentior. *Vale.*

M. T. C. D. Brut. Imper. S. P. D. Fam. 11. 15.

ETſi mihi tuæ literæ jucundiſſimæ ſunt; tamen jucundius fuit, quòd in ſumma occupatione tuo Planco collegæ mandâſti, ut te mihi per literas excuſaret; quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentiâ. Conjunctio tua cum collega, concordiáque veſtra, quæ literis communibus declarata eſt, S. P. Q. R gratiſſima accidit. Quod ſupereſt, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, ſed tecum ipſe certa.

certa. Plura ſcribere non debeo, præſertim ad te, quo magiſtro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer exſpecto, & quidem tales quales maximè opto. *Vale.*

M. T. C. Furfano Prætori S. D. Fam. 6. 9.

CUm A Cæcinna tanta mihi familiaritas conſuetudóque ſemper fuit, ut nulla major eſſe poſſit. Nam & patre ejus, claro homine, & forti viro, plurimùm uſi ſumus: & hunc à puero, (quod & ſpem mihi magnam afferebat ſummæ probitatis, ſummæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctiſſimè, non ſolùm officiis amicitiæ, ſed etiam ſtudiis communibus,) ſic ſemper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctiùs viverem. Nihil attinet, me plura ſcribere. Quàm mihi neceſſe ſit ejus ſalutem & fortunas, quibuſcunque rebus poſſim, tueri, vides. Reliquum eſt, ut, cùm cognôrim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de Reipublicæ calamitatibus ſentires, nihil à te petam, niſi ut ad eam voluntatem, quam tuâ ſponte erga Cæcinnam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat commendatione meâ, quanti me à te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. *Vale.*

M. C. Cornificio Collegæ S. Fam. 12. 20.

GRatæ mihi tuæ literæ, niſi quòd Sinueſſanum diverſoriolum contempſiſti: quam quidem contumeliam villa puſilla iniquo animo feret, niſi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα τοῖς πάντων: (*id eſt, omnia de omnibus.*) Sic igitur facies, méque amabis, & ſcripto aliquo laceſſes. Ego enim reſpondere faciliùs poſſum, quàm provocare. Quod ſi, ut es, ceſſabis, laceſſam; nè tua inertia etiam ignaviam afferat. Plura otioſus. Hæc, cùm eſſem in ſenatu, exoravi. *Vale.*

M. T. C. Cornificio S. P. D. Fam. 12. 21.

CAius Anitius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum ſuorum cauſâ legatus eſt in Africam legatione liberâ: eum velim rebus omnibus adjuves, operámque des, ut quàm commodiſſimè ſua negotia

gotia conficiat: imprimíſque, quod ei chariſſimum eſt, dignitatem ejus tibi commendo. Idque à te peto, quod ipſe in provincia facere ſum ſolitus non rogatus, ut omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperam & cognoveram à ſummis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies, cæteriſque rebus omnibus ejus dignitati reíque (ſi me amas) conſules. Id erit mihi gratiſſimum. Da operam ut valeas.

M. T. C. Caſſio S. P. D. Fam. 12. 9.

BRevitas tuarum literarum me quoque breviorem in ſcribendo facit; &, verè ut dicam, non ſatìs occurrit quid ſcribam. Noſtras enim res in actis perferri ad te certò ſcio, tuas autem ignoramus. Tanquam enim clauſa ſit Aſia, ſic ni il perfertur ad nos, præter rumores de oppreſſo Dolabella, ſatìs illos quidem conſtantes, ſed adhuç ſine authore. Nos confectum bellum cùm putaremus, repentè à Lepido tuo in ſummam ſolicitudinem adducti ſumus. Itaque perſuade tibi, maximam Reipublicæ ſpem in te & in tuis copiis eſſe. Firmos omnino exercitus habemus: ſed tamen ut omnia (ut ſpero) proſperè procedant multùm intereſt te venire. Exigua eſt enim ſpes Reipublicæ; nam nullam non libet dicere: ſed quæcunque eſt, ea deſpondetur anno conſulatûs tui. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. 13. 30.

LUcius Manlius eſt Suſis: is fuit Catinenſis; ſed eſt unà cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurióque Neapoli. Erat enim adſcriptus in id municipium, ante civitatem ſociis & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus eſt: nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controverſiam eum habiturum: & eſt hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia ſua, & hæreditatem fraternam & omnia ejus tibi commendo, imprimíſque ipſum virum optimum, mihíque familiariſſimum, iis ſtudiis literarum doctrinæque præditum quibus ego maximè

maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis maximéque necessariis scias esse: itaque tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. *Vale.*

Tul. & Cic. P. & Q. Tyroni humaniss. & opt. S. P. D.

Fam. 16. 1.

VIde quanta in te sit suavitas. Duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam tè diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est quæ tibi essent opus: facturum puto. Mihi placebit, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere; quem, cùm meliusculè tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi, literas Marionem afferre posse, me autem crebras exspectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus rectè literas dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius: ei te totum trade: malo te paulò pòst valentem, quàm statim imbecillem videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas; cætera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiscens septimo Idus Novemb.

M. C. Pater & Fil. Q. Pat. & Fil. Tyroni S. P. D.

16. Epist. 7.

TErtiam ad te hanc Epistolam scripsi eâdem die, magis instituri mei tenendi causâ, quia nactus eram cui darem, quàm quòd haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium; cùm valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura,

Cura, cura te, mi Tyro: quando non contigit ut ſimul navigares, nihil eſt quòd feſtines. Nec quicquam cures niſi ut valeas. Etiam atque etiam vale. Septimo Idus Novemb. Actio veſperi.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 12.

EGo verò cupio te ad me venire; ſed viam timeo: graviſſimè ægrotâſti, inediâ & purgationibus & vi ipſius morbi conſumptus es. Graves ſolent offenſiones eſſe ex gravibus morbis, ſi qua culpa commiſſa eſt. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum veneris, accedent continuò ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad tertium Calend. eſſe volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tyro, effice. Literulæ meæ, ſive noſtræ, tuî deſiderio oblanguerunt; hâc tamen epiſtolâ, quam Acaſtus attulit, oculos paulùm ſuſtulerunt. Pompeius erat apud me cùm hæc ſcribebam: hilarè & libenter ei cupienti audire noſtra, dixi ſine te omnia mea muta eſſe. Tu muſis noſtris para ut operas reddas; noſtræ ad diem dictum fient: docui enim te, fides ἔπαινον Proprietatem quòd haberet. Fac planè ut valeas; nos adſumus. *Vale.* xiv. Calend. Januarii.

M. T. C. Curioni S. P. D. Fam. 2. 4.

EPiſtolarum genera multa eſſe non ignoras: ſed unum illud certiſſimum, cujus causâ inventa res ipſa eſt, ut certiores faceremus abſentes, ſi quid eſſet quod eos ſcire, aut noſtrâ aut ipſorum intereſſet. Hujus generis literas à me profectò non exſpectas: domeſticarum enim rerum tuarum habes & ſcriptores & nuncios: in meis autem rebus nihil eſt ſanè novi. Reliqua ſunt epiſtolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: unum, familiare & jocoſum; alterum, ſeverum & grave. Utro me minùs deceat uti, non intelligo. Jocémne tecum per literas? Civem mehercule non puto eſſe, qui temporibus his ridere poſſit. An gravius aliquid ſcribam? Quid eſt quod poſſit graviter à Cicerone ſcribi ad Curionem, niſi de Republica? Atque in hoc genere hæc mea

mea cauſa eſt, ut neque ea quæ nunc ſentio velim ſcribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum ſcribendi argumentum relictum eſt, utar eâ clauſulâ quâ ſoleo, téque ad ſtudium ſummæ laudis cohortabor. Eſt enim tibi gravis adverſaria conſtituta & parata, incredibilis quædam exſpectatio: quam tu unâ re facillimè vinces, ſi hoc ſtatueris, quarum laudum gloriam admiraris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis eſſe elaborandum. In hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tuâ ſponte ſatìs incitatum eſſe confiderem : & hoc, quicquid attigi, non feci inflammandi tui causâ, ſed teſtificandi amoris mei. *Vale.*

M. T. C. Bruto S. P. D. Fam. 13. 14.

LUcio Titio Strabone, equite Romano imprimis honeſto & ornato, familiariſſimè utor : omnia mihi cum eo intercedunt jura Summæ neceſſitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam eſt. Peto à te hoc diligentiùs quàm ſi mea res eſſet, (quò eſt honeſtius, de amicorum pecunia laborare quàm de ſua,) ut negotium conficiendum cures, ipſe ſuſcipias, tranſigas ; operámque des, quod tibi æquum & rectum videbitur, ut quàm commodiſſimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causâ miſſus eſt, negotium conficiat, ad nummóſque perveniat. Id & mihi gratiſſimum erit, & tu ipſe L. Titium cognoſces amicitiâ tuâ digniſſimum. Quod ut tibi curæ ſit, ut omnia ſolent eſſe quæ me velle ſcis, te vehementer etiam atque etiam rogo. *Vale.*

M. T. C. T. Fabio S. D. Fam. 5. 18.

ETſi egomet, qui te conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum, propterea quòd nullam rem gravius jamdiu tuli quàm incommodum tuum : tamen te magnoperè non hortor ſolùm, ſed etiam pro amore noſtro rogo atque oro, te colligas, virúmque præbeas; & quâ conditione omnes homines, & quibus temporibus nati ſumus

mus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit quàm fortuna abſtulit: propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi; amiſiſti, quod plurimi homines nobiliſſimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur eſſe, qui quàm leviſſimâ pœnâ ab hac Republica diſceſſerit. Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæteroſque neceſſitudine & benevolentiâ tecum conjunctiſſimos; quique magnam facultatem ſis habiturus, nobiſcum, & cum omnibus tuis vivendi; & cùm unum ſit judicium ex tam multis, quod reprehenda tur, ut quod unâ ſententia, eâque dubiâ, potentiæ alicujus condonatum exiſtimetur: omnibus his de cauſis debes iſtam moleſtiam quàm leviſſimè ferre. Meus animus erit in te, liberoſque tuos ſemper, quem eſſe vis, & qui eſſe debet. *Vale.*

M. T. C. Trebiano S. D. Fam. lib. 6. Epiſt. 11.

DOlabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus eſſe: & ille mihi debebat, quòd non deſueram ejus periculis. Nunc tantò ſum devinctus ejus beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore in ſalute tua cumulatiſſimè mihi ſatisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim. Alterum omnino non deſidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum eſt, quandò tibi virtus & dignitas tua reditum ad nos aperuit; eſt tuæ ſapientiæ, magnitudiniſque animi, quid amiſeris, obliviſci; quid recuperâris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiſcum: plus acquiſiviſti dignitatis, quàm amiſiſti rei familiaris, quæ ipſa tum eſſet jucundior, ſi ulla res eſſet publica. Veſtorius noſter familiaris ad me ſcripſit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata eſt; eâque te uti facilè patior, cùm apud alios, tum mehercle apud Syronem noſtrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentiſſimo cuique maximè probata eſſe

volumus. Te cupio videre quamprimúm. Vale.

Cicero Trebatio S. Fam. lib. 7. Epiſt. 14.

CHryſippus Vettius, Cyri Architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei: ſalutem enim mihi tuis verbis nunciavit. Valde jam lautus es, qui gravêre literas ad me dare, homini præſertim propè domeſtico! Quòd ſi ſcribere oblitus es, minùs multi jam, te advocato, causâ cadent. Sin noſtri oblitus es, dabo operam, ut iſthuc veniam, antequam planè ex animo tuo effluam. Sin æſtivorum timor te debilitat, aliquid excogita ut feciſti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chryſippo, te eſſe Cæſari familiarem: ſed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quàm ſæpiſſimè cognoſcere: quod certè ità fieret, ſi tu maluiſſes benevolentiæ quàm litium jura perdiſcere. Sed hæc jocati ſumus, & tuo more, & nonnihil etiam noſtro. Te valde amamus, noſque à te amari tum oramus, tum etiam confidimus. *Vale.*

M. T. C. Caſſio S. P. D. Fam. lib. 12. Epiſt. 8.

SCelus affinis tui Lepidi, ſummámque levitatem & inconſtantiam, ex actis quæ ad te mitti certò ſcio, cognoſcere te arbitror. Itaque nos confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: ſpémque omnem in D. Bruto & Planco habemus: ſi verum quæris, in te, & in meo Bruto, non ſolùm ad præſens perfugium, ſi (quod nolim) adverſi quid acciderit, ſed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hîc de Dolabella audiebamus quæ vellemus: ſed certos autores non habebamus. Te quidem magnum hominem & præſenti judicio, & reliqui temporis expectatione ſcito eſſe. Hoc tibi propoſito, fac, ut ad ſumma contendas. Nihil eſt tantum, quod non populus Romanus à te perfici atque obtineri poſſe judicet. *Vale.*

M. T. C.

M. T. C. Lepido S. P. D. Fam. 10. 27.

QUòd mihi, pro mea ſumma erga te benevolentia, magna cura eſt, ut quàm ampliſſimâ dignitate ſis, moleſtè tuli te Senatui gratias non egiſſe, cùm eſſes ab eo ordine ornatus ſummis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum eſſe lætor. Pacem eam ſi à ſervitute ſejungis, conſules & reipublicæ, & dignitati tuæ; ſi iſta pax perditum hominem in poſſeſſionem impotentiſſimi dominatûs reſtituturа eſt, hoc animo ſcito eſſe omnes ſanos, ut mortem ſervituti anteponant. Itaque ſapientiùs, meo quidem judicio, facies, ſi te in iſtam pacificationem non interpones, quæ neque Senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. Tu, pro tua prudentia, quid optimum factu ſit, videbis. *Vale.*

M. Cicero Cn. Planc. Imp. conſ. deſp. S. D. Fam. 10. 2.

MEum ſtudium honori tuo pro neceſſitudine noſtra non defuiſſet, ſi aut tutò in Senatum, aut honeſtè venire potuiſſem. Sed nec ſine periculo quiſquam liberè de Republica ſentiens, verſari poteſt in ſumma impunitate gladiatorum; nec noſtræ dignitatis videtur eſſe, ibi ſententiam de Republica dicere, ubi me & meliùs & propiùs audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque ſtudium meum deſiderabis; nec in publicis quidem, ſi quid erit in quo me intereſſe neceſſe ſit, unquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In his autem rebus quæ nihilominus, ut ego abſim, confici poſſunt, peto à te, ut mei rationem habere velis, & ſalutis & dignitatis meæ. *Vale.*

M. T. C. Papirio Peto S. D. Fam. 9. 10.

TAmen à malitia non diſcedis: tenuiculo apparatu ſignificas Balbum fuiſſe contentum. Hoc videris dicere, cùm reges tam ſint continentes, multò magis conſulares eſſe oportere. Neſcis me ab illo omnia

expiſcatum : rectà enim à porta domum meam veniſſe : neque hoc admiror, quòd non ad tuam potius ; ſed illud, quòd nec ad ſuam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noſter Petrus ? At ille adjurans, nuſquam ſe unquam libentiùs. Hoc ſi verbis aſſecutus es, aures ad te afferam minùs elegantes ; ſin autem obſonio, peto à te, nè pluris eſſe Balbos, quam diſertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed ſi me expediero ut in iſta loca venire poſſim, non committam ut te ſerò à me certiorem factum putes. *Vales.*

C. Trebonius M. T. C. S. P. D. Fam. lib. 12. 16.

SI vales, bene eſt. Athenas veni ad 11. Calend. Junii, atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis ſtudiis, ſummâque modeſtiæ famâ. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, ſcire potes etiam me tacente. Non enim neſcis, quanti te faciam, & quàm, pro noſtro veterrimo veriſſimoque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adoleſcente tuo, atque adeò noſtro (nihil enim mihi à te poteſt eſſe ſejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis ſunt, eſt ; aut ſtudioſius earum artium quas tu maximè amas, hoc eſt, optimarum. Itaque tibi, quod verè facere poſſum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis, quòd eum, quem neceſſe erat diligere qualiſcunque eſſet, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cùm mihi in ſermone injeciſſet, ſi vellem Aſiam viſere ; non modò invitatus, ſed etiam rogatus eſt à me, ut id potiſſimùm nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium præſtituros non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo ſit, nè putes in Aſia feriatum illum ab iis ſtudiis, in quæ tuâ cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingreſſum pleno gradu,

cohortari

cohortari non intermittemus, quò indies longiùs discendo, exercendòque se procedat. Vos quid ageretis in Republica, cùm has Literas dabam, non sciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otio à libertate fruamur, quod vel minimè adhuc mihi contingit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à te dictum conclusi, & tibi infra subscripsi. In quibus versiculis, si tibi quibusdam verbis εὐθυῤῥημονέστερος [Id est *in loquendo liberior*] videbor; turpitudo personæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ justa est in ejusmodi & homines, & cives. Deinde quî magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quàm nobis? Etiamsi odio pari fuerit in eos, quos læsit; tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem meòsque tibi commendatos habe. vii. Calend. Jun. Athenis.

Cicero Curio S. P. D. Fam. lib. 7. Epist. 31.

FAcilè perspexi ex tuis literis (quod semper studui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi charus esses. Quod quando uterque nostrûm consecutus est; reliquum est, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari literas facilè patior. Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multùm opus fuisse, propter res tuas ità contractas, ut quemadmodum scribis, nec caput nec pedes; equidem vellem uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterem urba-

nitatem, ut Pomponius noſter ſuo jure poſſit dicere, niſi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Ergò is tibi, nos ei ſuccedimus. Veni igitur, quæſo nè tantum ſemen urbanitatis unà cum Republica intereat. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epiſt. 32.

IN Aleſina civitate tam lautâ quàm nobili, conjunctiſſimos habeo & hoſpitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagatum, & Philonem: ſed vereor, nè, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quâdam commendationes meas: quanquam à te quidem cumulatè ſatisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim ſic exiſtimes, hanc familiam, & hos, mihi maximè eſſe conjunctos vetuſtate, officiis, benevolentiâ. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidéſque patietur, commodes. Id ſi feceris, erit mihi vehementiſſimè gratum. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epiſt. 23.

CN. Otacilio Naſone utor familiariſſimè: Ità prorſus, ut illius ordinis nullo familiariùs; nam & humanitate ejus, & probitate, in conſuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus eſt expectare te, quibus cum verbis tibi commendem, quo ſic utor, ut ſcripſi. Habet is in provincia tuâ negotia quæ procurant liberti, Hilarius, Antigonus Demoſtratus, quos tibi, negotiáque omnia Naſonis non ſecùs commendo, ac ſi mea eſſent. Gratiſſimum mihi feceris, ſi intellexero hanc commendationem meam apud te pondus habuiſſe. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 14. Epiſt. 24.

AVitum mihi hoſpitium eſt cum Lyſone Lyſonis filio Lilybætano, valdéque ab eo obſervor, cognoſíque dignum & patre & avo: eſt enim nobiliſſima familia.

familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum, rem domúmque ejus, magnóque opere abs te peto, cures, ut is intelligat meam commendationem maximo ſibi apud te & adjumento & ornamento fuiſſe. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. *Epiſt.* 35.

CAius Avianus Philoxenus, antiquus eſt hoſpes meus; & præter hoſpitium, valde etiam familiaris; quem Cæſar meo beneficio in Novocomenſes retulit. Nomen autem Aviani conſecutus eſt, quòd homine nullo eſt uſus, quàm Flacco Aviano, meo (quemadmodum te ſcire arbitror) familiariſſimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres non vulgarem eſſe commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes, habeaſque in numero tuorum: perficiáſque ut intelligat has literas meas magno ſibi uſui fuiſſe. Erit id mihi majorem in modum gratum. *Vale.*

Cicero, Planco Imp. Conſ. def. S. P. D. Fam. lib. 10. *Epiſt.* 13.

UT primùm poteſtas data eſt augendæ dignitatis tuæ nihil prætermiſi in te ornando, quod poſitum eſſet aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipſo ſenatuſconſulto poteris cognoſcere: ità enim eſt, præſcriptum, ut à me de ſcripto dicta ſententia eſt, quam ſenatus frequens ſecutus eſt ſummo ſtudio, magnóque conſenſu. Ego, quanquam ex tuis literis quas mihi miſiſti, perſpexeram te magìs judicio bonorum, quàm inſignibus gloriæ, delectari; tamen conſiderandum nobis exiſtimavi, etiamſi tu nihil poſtulares, quantum tibi à Repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppreſſerit, is bellum confecerit. Itaque Homerus, non Ajacem, nec Achillem, ſed Ulyſſem appellavit πολίπορθον, id eſt, urbium expugnatorem.

M. T. C. C. Caſſio S. P. D. Fam. lib. 12. Epiſt. 6.

QUI ſtatus rerum fuit tum, cùm has literas dedi, ſcire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono & optimè de Republica ſentiente: Nam quid dicam cupidiſſimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potiſſimùm profectus ſit? Itaque eum tibi nè commendo quidem; adventus ipſius at te ſatìs eum commendabit. Tu velim ſic exiſtimes tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto eſſe poſitum, ſi, quod nolim, adverſi quid evenerit. Res cùm hæc ſcribebam, erat in extremum deducta diſcrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam ſuſtinebat: Qui ſi conſervatus erit, viſimus: ſin oppreſſus ibi erit (Quod dii omen avertant) omnis omnium curſus eſt ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantùmque apparatum, quanto opus eſt ad univerſam Rempub. recuperandam. *Vale.*

M. T. C. Cornificio Collegæ S. Fam. lib. 12. Epiſt. 17.

GRata mihi vehementer & memoria noſtri tua, quam ſignificaſti literis: quam ut conſerves (non quòd de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ità rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuoſiora quædam nunciata ſunt, quæ quia tibi ſunt magìs propria quàm nobis, tuâ me cauſâ magis movent, quàm meâ. Romæ ſummum otium eſt, ſed ità, ut malis ſalubre aliquod & honeſtum negotium: quod ſpero fore, quia video id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu abſis, quaſi occaſionem quandam & licentiam nactum, ſcribere audaciùs, & cætera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes. Sed proximè ſcripſi de optimo genere dicendi; in quo ſæpe ſuſpicatus ſum te à judicio noſtro, ſic ſcilicet ut doctum hominem à non indocto, paululum diſſidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo, ſi minùs gratiæ causâ, ſuffragere. Dicam tuis ut

eum

eum, ſi velint, deſcribant, ad téque mittent. Puto enim etiamſi rem minùs probabis, tamen in iſta ſolitudine, quicquid à me profectum ſit, jucundum tibi fore. Quòd mihi exiſtimationem tuam, dignitatémque commendas, facis tu quidem omnium more: ſed velim ſic exiſtimes, me, cùm amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuere: tum de ſummo ingenio, & de optimis tuis ſtudiis, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ità judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. *Vale.*

M. T. C. Q. Thermo Fam. 13. 54.

CUM mihi multa grata ſunt, quæ tu adductus meâ commendatione feciſti: Tum imprimis quòd M. Marcilium amici atque interpretis mei filium, liberaliſſimè tractaviſti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihìque propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum eſt, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodes; operamque des, quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea ne fiet. Ego cùm antea ſtudio è commendabam Marcilium, tum multò nunc ſtudioſiùs, quòd in longa apparitione ſingularem & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abſtinentiam, modeſtiàmque cognovi. *Vale.*

Libri primi finis.

LIBER SECUNDUS.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 7.

EX tuis literis, & ex re ipſa, nos funditus periiſſe, video. Te oro, ut quibus in rebus mei tui indigebunt

gebunt, noſtris miſeriis nè deſis. Ego te, ut ſcribis, citò video. Plura non ſcribo. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 21.

TRiginta dies erant lapſi, cùm has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. Mihi autem erat in animo, jam, ut antea ad te ſcripſi, ire in Epirum, & ibi omnem caſum potiſſimùm expectare. Te oro, ut ſi quid erit, quod perſpicias quamcunque in partem, quàm planiſſimè ad me ſcribas, & meo nomine (ut ſcribis) literas, quibus putabis opus eſſe, ut des. Vale. v. Calend. Novemb.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. ex Epiſt. 22.

EGo, quòd per Theſſaliam ſi irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei ſtudioſos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi, cùm illa ſuperiora Theſſalonicæ ſcripſiſſem : inde cùm ad te me convertam, faciam ut ſcias ; túque ad me velim omnia quàm diligentiſſimè, cujuſmodi ſunt, ſcribas. Ego jam, aut rem, aut ne ſpem quidem expecto. Vale. vi. Cal. Decem. Dyrrachii.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 1.

CUm antea maximè noſtrâ intereſſe arbitrabar, te eſſe nobiſcum : tum verò, ut legi rogationem, intellexi ad iter quod conſtitui, nihil mihi optatius cadere poſſe, quàm ut tu me quàm primum conſequare : ut cum ex Italia profecti eſſemus, ſive per Epirum iter eſſet faciendum, tuo tuorúmque præſidio uteremur ; ſive aliud quid agendum eſſet, certum conſilium de tua ſententia capere poſſemus. Quamobrem te oro, des operam ut me ſtatim conſequare : faciliùs potes, quoniam de provincia Macedoniæ perlata lex eſt. Pluribus verbis tecum agerem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur. *Vale.*

M. T. C.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 2.

ITineris noſtri cauſa fuit, quòd non habebam locum ubi pro meo jure diutiùs eſſe poſſem, quàm in fundo Siccæ, præſertim nondum rogatione correctâ; & ſimul intelligebam, ex eo loco (ſi te haberem) poſſe me Brunduſium referre: ſine te autem non eſſe nobis illas partes tenendas propter Antonium. Nunc, ut ad te antea ſcripſi, ſi ad nos veneris, conſilium totius rei capiemus. Iter eſſe moleſtum ſcio: ſed tota calamitas omnes moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum, ita ſum animo perculſo & abjecto. Cura ut valeas. Dat. 6. Idus April. Narycii Locridis.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 3.

UTinam illum diem videam, cùm tibi agam gratias quòd me vivere coegiſti: adhuc quidem valdè me pœnitet. Sed te oro ut ad me Vibonem ſtatim venias, quò ego multis de cauſis converti iter meum: ſed eo ſi veneris, de toto itinere & fuga mea conſilium capere potero. Si id non feceris, mirabor. Sed confido te eſſe omnino facturum.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 5.

TErentia, tibi & ſæpe & maximas agit gratias. Id eſt mihi gratiſſimum. Ego vivo miſerrimus & maximo dolore conficior. Ad te quid ſcribam, neſcio. Si enim es Romæ, jam me aſſequi non potes: ſin es in via, cùm eris me aſſecutus, coràm agemus quæ erunt agenda: tantùm te oro, ut quoniam me ipſum ſemper amâſti eodem amore ſis. Ego enim idem ſum. Inimici mei, mea mihi, non meipſum ademerunt. Cura ut valeas. viii. Idus Aprilis, Thurii.

M. T. C.

M. T. C. P. Attico ad At. 3. 6.

NON fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brundiſii viſurus eſſem, idque ad multa pertinuit; in eis, ut in Epiro conſiſteremus, & de reliquis rebus tuo conſilio uteremur, quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero noſtrorum malorum. Nobis eſt in Aſiam, maximè Cyzicum: Tibi meos commendo; me vix, miſereque ſuſtento. *Vale.* Dat. 14. Cal. Maii. Tarenti.

M. T. C. P. Attico S. *ad Atticum lib.* 3. *Epiſt.* 25.

POST tuum à me diſceſſum literæ mihi Româ allatæ ſunt, ex quibus perſpicio, nobis in hac calamitate tabeſcendum eſſe: neque enim (ſed bonam in partem accipies) ſi ulla ſpes ſalutis noſtræ ſubeſſet, tu pro tuo amore in me hoc tempore diſceſſiſſes. Sed nè ingrati aut nè omnia velle nobiſcum unà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmâſti, ut te ante Cal. Jan. ubicunque erimus, ſiſtas. *Vale.*

M. T. C. P. Attico S. *ad Atticum* 3. 16.

TOtum iter incertum mihi facit expectatio literarum tuarum Calend, Sext. datarum; non aliud aliquid. Si ſpes erit, Epirum: ſin minùs, Cyzicum, aut aliud quid ſequemur. Tuæ quidem literæ, quò ſæpiùs a me leguntur, hoc ſpem mihi faciunt minorem, quàm cùm lectæ ſunt. Tum id quod attulerunt ad ſpem, infirmant; ut facilè appareat, te & conſolationi ſervire, & veritati: idque te rogo planè ut ad me quæ ſcis, ut erunt; quæ putabis, ità ſcribas. *Vale.* Dat. 12. Cal. Septemb.

M. T. C T. P. Attico S. *ad Attic. lib.* 3. *Epiſt.* 18.

EXpectationem nobis non parvam attuleras, cùm ſcripſeras Varronem tibi pro amicitia confirmâſſe,

mâſſe, cauſam noſtram Pompeium certè ſuſcepturum, & ſimulac à Cæſare ei literæ quas expectaret, remiſſæ eſſent, autorem etiam daturum, utrum id nihil fuit? an adverſatæ ſunt Cæſaris literæ? An eſt aliquid in ſpe? etiam illud ſcripſeras, eundem ſecundum comitia dixiſſe. Fac (ſi vides quantis in malis jaceam, & ſi putas eſſe humanitatis tuæ) me, fac de tota cauſa noſtra certiorem. Nam Quintus frater homo mirus, qui me tam valdè amat, omnia mittit ſpei plena, metuens (credo) defectionem animi mei. Tuæ autem literæ ſunt variæ, neque enim me deſperare vis, nec temerè ſperare. Fac, obſecro te, ut omnia quæ à te proſpici poſſunt, ſciamus. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. *ad Attic.* 3. 11.

ME & tuæ literæ, & quidam boni nuncii, non optimis tamen autoribus, & expectatio veſtrarum literarum, & quod tibi ità placuerat, adhuc Theſſalonicæ tenebant; ſi accepero literas quas expecto, ſi ſpes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: ſi non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, operâ, conſilio, gratiâ, adjuva. Conſolari jam deſine; objurgare verò noli. Quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem deſidero! quem ità affectum meâ æruminâ eſſe arbitror, ut teipſum conſolari nemo poſſit. Quintum fratrem optimum humaniſſimumque ſuſtentat. Ad me, obſecro te, ut omnia certa perſcribas. Vale. Dat. 4. Calend. Quint.

M. T. C. Attico S. *ad Attic. lib.* 3. *Epiſt.* 4.

MIſeriæ noſtræ potius velim quàm inconſtantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arceſſebamus, ſubitò

subitò discessimus. Allata est enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quod confectum esse audiveramus, erat hujusmodi, ut mihi ultra quadraginta millia liceret esse. Illò cùm pervenire non liceret, statim iter Brundusium versùs contuli ante diem rogationis, nè & Sica, apud quem eram, periret; & quod Melitæ esse non licebat. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modò recipiemur. Adhuc invitamur benignè: sed, quod superest, timemus. Me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere: qua in re apud me tu plurimùm valuisti; sed hæc coràm: fac modò ut venias. *Vale.*

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 1. Epist. 12.

ASiam Quinto suavissimo fratri obtigisse audisti; non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor quàm ullius nostrûm literæ nunciarint. Nunc quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες [id est, *Græcorum studiosi*] & sumus & habemur, & multorum odia atque inimicitias Reipublicæ causâ suscepimus, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο [Id est, *omnimodæ virtutis memor sis*;] curáque & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam quam ipsi Quinto dabo. Tu me velim certiorem facias quid de meis mandatis egeris, atque etiam quid de tuo negotio. Nam ut Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. Valde aveo scire quid agas. Idibus Mart. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 10.

VOlo ames constantiam meam. Ludos Antii spectare non placet: est enim ὑποσολοικον, [id est, *subabsurdum*] cùm velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repente ἀραφαινεσθαι [id est, *apparere*] non solùm

ſolùm delicatè, ſed etiam ineptè peregrinantem. Quare uſque ad nonas Majas te in Formiano expectabo. Nunc fac ut ſciam quo die te viſuri ſimus. Ab Appii foro, horâ quartâ : dederam aliam paulò antè à tribus. Tabernis. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 12.

NArro tibi ; planè relegatus mihi videor, poſteaquam in Formiano ſum. Dies enim nullus erat, Antii cùm eſſem, quo die non meliùs ſcirem Romæ quid ageretur, quam ii qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ non ſolùm quid Romæ, ſed etiam quid in Republica ; neque ſolùm quid fieret, verùm etiam quid tutum eſſet, indicabant. Nunc, niſi ſiquid ex prætereunte viatore exceptum eſt, ſcire nihil poſſumus. Quare quanquam jam teipſum expecto, tamen iſti puero, quem ad me ſtatim juſſi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolam, plenam omnium non modò actorum, ſed etiam opinionum tuarum ; ac diem quo Româ ſis exiturus, cura ut ſciam. Nos in Formiano eſſe volumus uſque ad pridie nonas Majas : eò ſi ante eam diem non veneris, Romæ te fortaſſe videbo : nam Arpinum quid ego te invitem ? Hæc igitur. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. *Epiſt.* 13.

QUòd ad te ſcripſeram, me in Epiro futurum, poſteaquam extenuari ſpem noſtram & evaneſcere vidi, mutavi conſilium : nec me Theſſalonicâ commovi ubi eſſe conſtitueram, quoad aliquid ad me de eo ſcriberes, quod proximis literis ſcripſeras, fore utì ſecundùm comitia aliquid de nobis in ſenatu ageretur : id tibi Pompeium dixiſſe. Qua de re quoniam comitia habita ſunt, túque nil ad me ſcribis ; perinde habeo, ac ſi ſcripſiſſes nihil eſſe : méque temporis non longinqui

longinqui ſpe ductum eſſe moleſtè feram. Quem autem motum te videre ſcripſeras, qui nobis utilis fore videretur, eum nunciant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis Pl. deſignatis reliqua ſpes eſt: quam ſi expectâro, non erit, quòd putes me cauſæ meæ ac voluntati meorum defuiſſe. Quòd me ſæpe accuſas, cur hunc meum caſum tam graviter feram, debes ignoſcere, cùm ità me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quòd ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi vero mens integra eſt; atque utinam tam in periculo fuiſſet, cùm ego iis, quibus ſalutem meam chariſſimam eſſe arbitrabar, inimiciſſimis crudeliſſimiſque uſus ſum: qui ut me paulùm inclinari timore viderunt, ſic impulerunt, ut omni ſuo ſcelere & perfidiâ abuterentur ad exitium meum. Non quoniam Cyzicum nobis eundum, quò citiùs ad me literæ perferentur, hoc velim diligentiùs omnia, quæ putaris me ſcire opus eſſe, perſcribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miſer, ſi incolumem relinquo, non me totum periiſſe arbitrabor. Vale. Non. Sextil.

M. T. C. P. Att. S. ad Attic. 3. 14.

EX tuis literis plenus ſum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut oſtendat. Comitia enim credo eſſe habita: quibus abſolutis ſcribis illi placuiſſe agi de nobis. Si tibi ſtultus eſſe videor, qui ſperem, facio tuo juſſu; & ſcio te me iis epiſtolis potiùs, & meas ſpes ſolitum eſſe remorari. Nunc velim mihi planè perſcribas, quid videas. Scio nos noſtris multis peccatis in hanc ærumnam incidiſſe; ea ſiqui caſus ex parte correxerint, minùs moleſtè feremus nos vixiſſe & adhuc vivere. Ego propter viæ celebritatem, & quo-

quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Theſſalonicâ; ſed jam extrudimur, non à Plancio, (nam is quidem retinet,) verùm ab ipſo loco minimè appoſito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut ſcripſeram, non ivi, quòd ſubiti mihi adverſi nuncii venerant, & literæ; quare nihil eſſet neceſſe quàm proximè Italiam eſſe. Hinc ſi quid à comitiis audîerimus, nos in Aſiam convertemus; neque adhuc ſtabat, quò potiſſimum; ſed ſcies. *Vale.* 12. Cal. Sext. Theſſalonicæ.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 4. 12.

VEſtorius noſter me per literas facit certiorem, te Româ ad vii. Idus Maii putare profectum eſſe, tardiùs quàm dixeras, quòd minùs valuiſſes. Si jam meliùs vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecùs ac ſi ipſe adeſſes, cùm cæteri, tum Vatronis; eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex iis libris ad eos quos in manibus habeo; quos, ut ſpero, tibi valde probabo. Velim ſi quid fortè novi habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæſare, & ſi quid fortè de comitiis, de Republica, (ſoles enim tu hæc feſtinè odorari) conſcribas ad me. Si nihil habebis, tamen ſcribas aliquid. Nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiva aut loquax viſa eſt. Maximè autem rogo, rebus tuis, totóque itinere ex ſententia confecto, nos quamprimùm reviſas. Dionyſium jube ſalvere. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 5. 3.

AD vi. Idus Maias veni in Trebulanum ad Pontium; ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ ſunt

tertio abs te die. Eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nunc erat ſanè quod ſcriberem. Qui de Republica rumores, ſcribe quæſo: in oppidis enim ſummum video timorem; ſed multa inania. Quid de iis cogites, & quando, ſcire velim. Ad quas literas tibi reſcribi velis, neſcio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ ſimul in Trebulano redditæ ſunt; quarum alteræ edictam Publii Licinii habebant, (erant autem Nonis Maiis datæ) alteræ reſcriptæ ad meas Minturnenſes. Quàm vereor, nè quid fuerit σπουδαιότερον [id eſt, *magis ſerium*] in iis quas non accepi, quibus reſcribi vis! Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionyſius nobis cordi eſt. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deeſt quid ſcribam, & lucet. Beneventi cogitabam hodie: noſtrâ continentiâ & diligentiâ faciemus ſatis. A Pontio, ex Trebulano, ad v. Idus Maias.

M. T. C. T. P. Attico S. *ad Attic.* 5. 6.

TArentum veni ad xv. Calend. Junii. Quòd Pontinum ſtatueram expectare, commodiſſimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio conſumere; eóque magis, quòd ei gratum eſſe id videbam, qui etiam à me petierit ut ſecum & apud ſe eſſem quotidie. Quod conceſſi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica ſermones accipiam: inſtruar etiam conſiliis idoneis ad hoc noſtrum negotium. Sed ad te brevior jam in ſcribendo incipio fieri, dubitans Romæne ſis, an jam profectus: quod tamen quoad ignorabo, ſcribam aliquid potiùs quàm committam, ut, tibi cùm poſſint reddi à me literæ, non reddantur; nec tamen jam habeo quid aut mandem tibi, aut narrem: mandavi omnia quidem quæ tu, ut polliceris, exhauries; narrabo, cùm aliquid habeo novi. Illud tamen non

non deſinam, dum adeſſe putabo, de Cæſaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Avidè expecto tuas literas, & maximè, ut norim tempus profectionis tuæ. *Vale.*

M. T. C T. P. Attico S. ad Attic. 7. 4.

DIonyſium flagrantem deſiderio tui miſi ad te, nec mehercule æquo animo; ſed fuit concedendum: quem quidem cognovi cùm doctum, (quod mihi jam antè erat notum) tum ſanctum, plenum officii, ſtudioſum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, nè libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi 4. Id. Decemb. Fuimus unà horas duas fortaſſe: magnâ lætitiâ mihi viſus eſt affici meo adventu; de triumpho hortari, ſuſcipere partes ſuas, monere, nè antè in ſenatum accederem quàm rem confeciſſem, nè dicendis ſententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? In hoc judicio & officio ſermonis nihil potuit eſſe prolixius. De Republica autem ità mecum locutus eſt, quaſi non dubium bellum haberemus: nihil ad ſpem concordiæ: planè illum ab ſe alienatum cùm antè intelligeret, tum verò proximè judicaſſe: veniſſe Hircium à Cæſare, qui eſſet ei familiariſſimus, ad ſe non acceſſiſſe: & cùm ille ad 8. Idus Decemb. veſperì veniſſet, Baldus de tota re conſtituiſſet, ad 7. ad Scipionem ante lucem veniſſe: multa de nocte profectum eſſe ad Cæſarem: hoc illi τεκμηριῶδες [id eſt, *ſignum indubitatum*] videbatur eſſe alienationis. Quid multa? nihil me aliud conſolatur, niſi quòd illum, cui etiam inimici alterum conſulatum, fortuna ſummam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in diſcrimen adducat: quòd ſi fuere cœperit, ne ego multa timeo, quæ non audeo ſcribere; ſed ut nunc eſt, ad 7. Non. Jan ad urbem cogito.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 7. 6.

PLanè deest quod at te scribam; nota omnia tibi sunt: nec ipse habeo à te quod expectem. Tantùm igitur nostrum illud solenne servemus, ut nè quem isthùc euntem sine Literis dimittamus. De Republica valde timeo; nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæsari quod postularet, potiùs quàm depugnandum. Est illa quidem impudens postulatio opinione valentior; Cur autem nunc primùm ei resistamus, (οὐ γὰρ ἂν τοῦδε μεῖζον ἐποῖτο κακὸν,) id est, [*non enim hoc majus sequeretur malum,*] quàm cùm quinquennium prorogabamus, aut cùm, ut absentis ratio haberetur, ferebamus? nisi fortè hæc illi tam arma dedimus, ut nunc cum benè parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur sensurus es? Non idem quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, nè armis decertetur; dicam idem quod Pompeius, neque id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum Reipub. malum est, & quodammodo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. *Vale.*

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 7. 9.

SUbitò consilium cepi, ut antequam luceret, exirem, nè qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. De reliquo neque herculè quid agam, nec quid acturus sim, scio; ità sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. Tibi verò quid suadeam, cujus ipse consilium expecto? Cneus noster quid consilii ceperit, capiátve, nescio, adhuc in oppidis coarctatus; & stupent omnes. Si in Italia consistat, erimus unà: sin cedet, consilii res est adhuc incerti Nisi ego insanio, stultè omnia & incautè agi judico.

judico. Tu quæſo crebrò ad me ſcribe, vel quod in buccam venerit.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 17.

NIhil habeo quod ad te ſcribam: quinetiam eam epiſtolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi; erat enim plena ſpei bonæ, quòd & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus uſurum putabam, præſertim ſuis. Ecce tibi 3. Nonas Februarii manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Fernium, quibus irridet L. Cæſaris legationem. Planè oppreſſi videmur, nec quid conſilii capiam ſcio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam non habeo. Capuam tamen proficiſcebar hæc ſcribens, quò faciliùs de Pompeii rebus cognoſcerem. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 7. 18.

BReviloquentem jam me tempus ipſum facit; pacem enim deſperavi. Bellum noſtri nullum adminiſtrant. Cave enim putes quicquam eſſe minoris his Conſulibus, quorum ego juſſu, ſpe audiendi aliquid & cognoſcendi noſtri apparatûs, maximo imbri Capuam veni pridie. Non ut eram juſſus. Illi autem nondum venerant, ſed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur eſſe, & adire cohortes Legionum Actianarum non firmiſſimarum. At illum ruere nunciant, & jam jámque addeſſe, non ut manum conſerat, (quîcum enim?) ſed ut fugam intercludat. Ego autem in Italia ἢ συναποθανεῖν [id eſt, *vel commori*] nec te id conſulo; ſin extrà, quid ago? Ad manendum hyems, lictores improvidi, & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, cauſa bo-

bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno: quî quidem incertum eſt, Phalarímne an Piſiſtratum ſit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves conſilio. Et ſi teipſum iſthîc jam carere puto: ſed tamen, quantum poteris. Ego ſiquid hîc hodiè novi cognôro, ſcies; jam enim aderunt Conſules ad ſuas Nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem, cùm poteris, reſcribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 7. 20.

PEdem in Italia video nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. De Pompeio ſcio nihil; eúmque, niſi in navim ſe contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem noſtri — ! Sed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor & crucior. Tu cædem non ſine cauſa times; non quò minùs quicquam expediat Cæſari ad diuturnitatem victoriæ & dominationis: ſed video quorum arbitrio ſit acturus. Rectè ſit: cenſeo cedendum de oppidis his; egeo conſilii; quod optimum factu videbitur, facies; cum Philotimo loquere, atque adeò Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? quâ aut terrâ aut mari perſequar eum, qui, ubi ſit, neſcio? Et ſi terrâ quidem, quî poſſum? mari, quo? Tradam igitur iſti me? fac poſſe tutò; multi enim hortantur; num etiam honeſtè? Nullo modo quidem à te petam conſilium, ut ſoleo. Explicari res non poteſt; ſed tamen ſi quid in mentem venit, velim ſcribas; & ipſe quid ſis acturus. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 22.

PHilotimi literæ me quidem non nimis; ſed eos qui in his locis erant admodum delectârunt. Ec-

ce

ce poſtridie Caſſii literæ Capuâ à Lucretio familiari ejus, Nigidium à Domitio Capuam veniſſe; eum dicere Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confeſtim ſequi Cæſarem, Domitium non habere militum vim. Idem ſcripſit Conſules Capuâ diſceſſiſſe. Non dubito quin Cneus in fuga ſit, modò effugiat. A conſilio fugiendi, ut tu cenſes, abſum. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 23.

CUm dediſſem ad te literas triſtes, & metuo ne veras, de Lucretii ad Caſſium literis Capuâ miſſis, Capitalio venit à vobis: attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut ſolet. Omnia faciliùs credere poſſim, quàm quòd ſcribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ità affert, omniáque quæ nolim. Rem miſeram! malas cauſas ſemper obtinuit: in optima concidit. Quid dicam, niſi illud eum ſciſſe, (neque enim erat difficile) hoc neſcîſſe? erat enim ars difficilis, rectè Remp. regere. Sed jam jámque omnia ſciemus & ſcribemus ad te ſtatim. *Vale.*

M. T. C. Attico S. ad Attic. 8. 7.

UNum etiam reſtat amico noſtro ad omne dedecus, ut Domitio non ſubveniat. At nemo dubitat, quin ſubſidio venturus ſit: ego non puto. Deſeret igitur talem civem, & eos quos unà ſcis eſſe, cùm habeat præſertim & ipſe cohortes 30? Niſi me omnia fallunt, deſeret. Incredibiliter pertimuit: nihil ſpectat niſi fugam, cui tu (video enim quid ſentias) me comitem putas debere eſſe. Ego verò quem fugiam habeo; quem ſequar, non habeo. Quod enim tu meum conſilium laudas, &

memorandum dicis, malle quòd dixerim me non Pompeio vinci, quàm cum iſtis vincere : ego verò malo : ſed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi eſſe videbatur. Cum hoc verò. qui antè fugit, quàm ſcit aut quem fugiat, aut quò, qui noſtra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam deſeruit ; ſi malui, contigit, victus ſum. Quod ſupereſt, nec iſta videre poſſum, quæ nunquam timui nè viderem ; nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modò meis, ſed memetipſo carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de viatico, ſive à Moneta (nemo enim ſolvit) ſive ab Oppiis tuis contubernalibus Cætera appoſita tibi mandabo. *Valè.*

Cn. Pomp. Proconſ. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 8. 14.

TUas literas libenter legi. Recognovi enim tuam priſtinam virtutem etiam in ſalute communi. Conſules ad eum exercitum quem in Apulia habui venerunt. Magnopere te hortor, pro tuo ſingulari perpetuóque ſtudio in Rempub. ut te ad nos conferas, ut communi conſilio Reipub afflictæ opem atque auxilium feramus. Cenſeo viâ Appiâ iter facias, & celeriter Brunduſium venias. Cura ut valeas.

Cn. Comp. Proconſ. L. Dom. S. ad Attic. 8. 18.

MIror te ad me nihil ſcribere, & potiùs ab aliis quàm à te de Republica certiorem me fieri. Nos diſjectâ manu pares adverſariis eſſe non poſſumus : contractis noſtris copiis, ſpero nos & Reipublicæ & communi ſaluti prodeſſe. Quamobrem cùm conſtituiſſes, ut Vibullius mihi ſcripſerat. ad 5. Id. Febr. Corfinio proficiſci cum exercitu, & ad me venire, miror quid cauſæ fuerit quare conſilium mutâris.

tàris. Nam illa cauſa quam mihi Vibullius ſcribit levis eſt, te propterea moratum eſſe, quòd audîeris Cæſarem Firmo progreſſum in caſtrum Truentinum veniſſe. Quantò enim magìs appropinquare adverſarius cœperat, eò tibi celeriùs agendum erat, ut te mecum conjungeres priùs quàm Cæſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere poſſet. Quamobrem etiam te rogo & hortor id quod non deſtiti ſuperioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiæ, quas inſtituit Cæſar contrahere, in unum locum coactæ, nos à nobis diſtrahunt. Sed, ſi erunt qui te impediant, ut illas ſuas ſervent ; æquum eſt me à te impetrare, ut cohortes quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas ſuas reliquerunt, ad me miſſum facias. *Vale.*

Cn. Pomp. L. Dom. S. ad Attic. lib. 8. Epiſt. 20.

LIteræ mihi à te redditæ ſunt ad 14. Calend. Mart. in quibus ſcribis, Cæſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. Quod putavi, & præmonui, fit, ut nec in præſentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, nè ad me iter expeditum tibi ſit, atque iſtas copias conjungere optimorum civium poſſis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus : quò magìs etiam tuis literis ſum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati ſatìs confido, ut de omnibus fortunis Reipublicæ dimicem : neque etiam qui ex delectibus conſcripti ſunt à Conſulibus convenerunt. Quare da operam, ſi ullâ ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, & huc quamprimùm venias, antequam omnes copiæ adverſariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire poſſunt : & ſi convenirent, quan-

quantum iis committendum ſit, quòd inter ſe non noti ſunt, contra veteranas legiones, non te præterit. *Vale.*

M. T. C. T. P. Acilio S. ad Attic. lib. 8. Epiſt. 21.

LIppitudinis meæ ſignum tibi ſit librarii manus, & eadem cauſa brevitatis; etſi nunc quidem quod ſcriberem nihil erat. Omnis exſpectatio noſtra erat in nunciis Brunduſinis. Si nactus hîc eſſet Cneum noſtrum, ſpes dubia pacis: ſin ille antè tranſmiſiſſet, exitioſi belli metus. Sed vidéſne in quem hominem inciderit Reſpublica? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? Si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab iis qui eum maximè timuerant maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm ruſticani; nihil prorſus aliud curant, niſi agros, niſi villulas, niſi nummulos ſuos. Et vide quàm converſa res eſt: illum, cui antea confidébant, metuunt; hùnc amant, quem timebant. Id quantis noſtris peccatis vitiiſque evenerit, non poſſum ſine moleſtia cogitare. Quæ autem impendere putâram, ſcripſeram ad te, & jam tuas literas expectabam. *Vale.*

C. Cæſar M. T. C. S. ad Attic. 9. Epiſt. 5.

CUM Furnium noſtrum tantùm vidiſſem, neque alloqui, neque audire me commodè potuiſſet properantem, atque eſſem in itinere, præmiſſis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin & ſcriberem ad te, & illum mitterem, gratiáſque agerem. Et ſi hoc officium & feci ſæpe, & ſæpius mihi facturus videor: ità de me mereris. Inprimis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum, ut ibi te videam, ut tuo

tuo conſilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti poſſim. Ad propoſitum revertar; feſtinationi meæ brevitatíque literarum ignoſces. Reliqua ex Furnio cognoſces. *Vale.*

C. Cæſar C. Oppio & L. Cornelio Balbo S. ad Atticum 9. 8.

GAudeo mehercule vos ſignificare literis quàm valde probetis ea quæ apud Corſinium ſunt geſta. Conſilio veſtro utar libenter, & hoc libentiùs, quòd meâ ſponte facere conſtitueram, ut quàm leniſſimum me præberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, ſi poſſumus, omnium voluntates recuperare, & diuturnâ victoriâ uti; quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neq; victoriam diutiùs tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non ſum. Hæc nova ſit ratio vincendi, ut miſericordiâ & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri poſſit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri poſſunt. De his rebus rogo vos ut cogitationem ſuſcipiatis. Cneum Magium, Pompeii præfectum, deprehendi; ſcilicet meo inſtituto uſus ſum, & eum ſtatim miſſum feci. Jam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam poteſtatem venerunt, & à me miſſi ſunt. Si volent grati eſſe, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi eſſe amicus, quàm iis qui & illi & mihi ſemper fuerunt inimiciſſimi; quorum artificiis effectum eſt, ut Reſpublica in hunc ſtatum perveniret. *Valete.*

M. T. C. Cæſari S. ad Attic. 9. Epiſt. 13.

UT legi tuas literas quas ab Furnio noſtro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem

bem essem, te velle uti consilio & dignitate meâ, minus sum admiratus. De gratia & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te, pro tua admirabili ac singulari sapientia, de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer; & ad eam rationem existimabas satis aptam esse & naturam & personam meam. Quòd si ità est, & siqua de Pompeio nostro tuendo, & tibi ac reipublicæ reconciliando, cura te attingit; magis idoneum quàm ego sum, ad eam causam profecto reperies neminem; qui & illi semper, & senatui, quamprimùm potui, pacis autor fui: nec sumptis armis, belli ullam partem attigi: judicavíque te eo bello violari, contra cujus honorem, populi Romani beneficio concessum, inimici atque invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modò ipse autor dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris autor ad te juvandum; sic me nunc Pompeii dignitas vehementer movet: aliquot enim sunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè colerem, quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique, esse in maximi beneficii memoria possim. Quæ si tantùm ad me ipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum: sed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad Rempublicam pertinet, me & ad utriusque vestrûm, & ad civium concordiam, per te, quàm accommodatissimum conservari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egissem, cùm ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses; tamen ejus lectis literis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate beneficióque misit, eandem salutem à te accepisse putavi, quam ille: in quem si me intelligis

ligis eſſe gratum, cura, obſecro, ut etiam in Pompeium eſſe poſſum. *Vale.*

Balbus M. T. Ciceroni Imp. S. D. ad Attic. lib. 9. 16.

CÆſar nobis literas perbreves miſit, quarum exemplum ſubſcripſi: brevitate epiſtolæ ſcire poteris eum valde eſſe diſtentum, qui tanta de re tam breviter ſcripſerit. Si quid præterea novi fuerit, ſtatim tibi ſcribam. Cæſar Oppio Cornelióque S. Ad vii. Id. Mart. Brunduſium veni: ad murum caſtrum poſui. Pompeius eſt Brunduſii: miſit ad me Cneum Magium de pace: quæ viſa ſunt, reſpondi. Hoc vos ſtatim ſcire volui. Cùm in ſpem venero de compoſitione aliquid me conficere, ſtatim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas (mi Cicero) torqueri, poſtquam rurſus in ſpem pacis veni, nequa res compoſitionem eorum impediat? Namque quod abſens facere non poſſum, opto: quòd ſi unà eſſem, aliquid fortaſſe proficere poſſem. Nunc expectatione crucior. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 10. 2.

EGO cùm accepiſſem tuas literas Nonis April. quas Cephalio attulerat, eſſémque Minturnis poſtridie manſurus, & indè protinus; ſuſtinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eſſemus; agerentúrque nihilominus, quæ ſine nobis agi poſſunt, MNEMONEUTICA. Jam adeſt, & animus ardet; nec eſt quicquam, quò & quà; ſed hæc noſtra erit cura & peritorum. Tu tamen quoad poteris, ut adhuc feciſti, nos conſiliis juvabis. Res ſunt inexplicabiles: fortunæ ſunt committenda omnia: ſine ſpe conamur ulla; melius ſi quid acciderit,

rit, mirabimur. Dionyſium nolim ad me profectùm, de quo ad me Tullia mea ſcripſit: ſed & tempus alienum eſt, & homini non amico noſtra incommoda, tanta præſertim, ſpectaculo eſſe nollem: cui te meo nomine inimicum eſſe nolo. *Vale.*

Cæſar Imp. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 10. 8.

ETſi te nihil temerè, nihil imprudenter facturum judicâram: tamen permotus hominum famâ, ſcribendum ad te exiſtimavi, & pro noſtra benevolentia petendum, nè quò progredereris, inclinatâ jam re, quâ integrâ etiam progrediendum tibi non exiſtimâſſes. Namque & amicitiæ graviorem injuriam feceris, & tibi minùs commodè conſulueris, ſi non fortunæ obſequutus videbere. Omnia enim ſecundiſſima nobis, adverſiſſima illis accidiſſe videntur: nec cauſam ſecutus videris, (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum conſiliis abeſſe judicâſti,) ſed meum aliquod factum condemnâſſe; quò mihi gravius abs te nihil accidere poteſt: quod nè facias, pro jure noſtræ amicitiæ à te peto. Poſtremò, quid viro bono & quieto, & bono civi, magìs convenit quàm abeſſe à civilibus controverſiis? quòd nonnulli cùm probarent, periculi causâ ſequi non potuerunt. Tu, explorato & vitæ meæ teſtimonio, & amicitiæ judicio, neque tutius, neque honeſtius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abeſſe. XV. Cal. Maii ex itinere. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 11. *Epiſt.* 18.

DE illius ab Alexandria diſceſſu, nihil adhuc rumoris; contráque opinio, valde eſſe impeditum. Itaque nec mitto (ut conſtitueram) Ciceronem: & te rogo, ut me hinc expedias; quodvis enim ſupplicium

cium levius eſt hâc permanſione. Hac de re & ad Antonium ſcripſi, & ad Balbum, & ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum eſt, ſive claſſibus utetur, hîc eſſe me minimè convenit; quorum fortaſſe utrumque erit, alterum certé. Intellexi omnino ex Oppii ſermone, quem tu mihi ſcripſiſti, quæ iſtorum via eſſet; ſed ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino jam expecto niſi miſerum. Sed hoc perditius, in quo nunc ſum, fieri nihil poteſt. Quare cum Antonio loquare velim, & cum iſtis, & rem ut poteris expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus reſcribas. *Vale* 12. Calend. Quint.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 11. 19.

CUM tuis dare poſſem literas, non prætermiſi, etſi quod ſcriberem non habebam. Tu ad nos & rariùs ſcribis quàm ſolebas, & breviùs. Credo quia nihil habes quod me putes libenter legere aut audire poſſe. Veruntamen velim, ſi quid erit, qualecunque erit, ſcribas. Eſt autem unum quod mihi ſit optandum, ſi quid agi de pace poſſit, quod nulla equidem habeo in ſpe. Sed quia tu leviter interdum ſignificas, coges me ſperare quod optandum vix eſt. Philotimus dicitur ſecedere Idibus Sextil. Nihil habeo de eo amplius. Tu velim ad ea mihi reſcribas, quæ ad te antea ſcripſi. Mihi tantum temporis ſatis eſt, dum, ut in peſſimis rebus, alquid caveam, qui nihil unquam cavi. *Vale.* 11. Calend. Sextil.

M. Antonius Conſ. M. T. Ciceroni S. ad Attic. 14. 10.

OCcupationibus eſt factum meis, & ſubitâ tuâ profectione, nè tecum coràm de hac re agerem; quam

quàm ob cauſam vereor, nè abſentia mea levior ſit apud te. Quòd ſi bonitas tua reſponderit judicio meo quod ſemper habui de te, gaudebo. A Cæſare petii, ut Sextum Clodium reſtitueret : impetravi. Erat mihi in animo etiam tum ſic uti beneficio ejus, ſi tu conceſſiſſes : quò magìs laboro, ut tuâ voluntate id per me facere nunc liceat. Quòd ſi duriorem te ejus miſeræ & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego adverſus te : quanquam videor debere tueri commentarium Cæſaris. Sed mehercule ſi humaniter, & ſapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profectò præbebis ; & voles P. Clodium in optima ſpe puerum repoſitum exiſtimare, non te inſectatum eſſe, cùm potueris, amicos paternos. Patere, obſecro, te pro Republica videre geſſiſſe ſimultatem cum patre ejus : non contempſeris hanc familiam. Honeſtiùs enim & libentius deponims inimicitias Reipublicæ nomine ſuſceptas, quàm contumaciæ. Me deinde ſine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus perſuadere, non eſſe tradendas poſteris inimicitias. Quanquam tuam fortunam (Cicero) ab omni periculo abeſſe certum habeo ; tamen arbitror malle te quietam ſenectutem & honorificam potiùs agere, quàm ſolicitam. Poſtremò, meo jure te hoc beneficium rogo, nihil enim non tuâ causâ feci. Quod ſi non impetro, per me Clodio daturus non ſum : ut intelligas, quanti apud me autoritas tua ſit, atque eò te placabiliorem præbeas. *Vale.*

M. T. C. Planc. Præt. ad Attic. 16. 16.

IGnoſce mihi, quòd cùm antea accuratiſſimè de Buthrotiis ad te ſcripſerim, eadem de re ſæpius ſcribam. Non mehercule, mi Plance, facio, quòd parùm confidam aut liberalitati tuæ, aut noſtræ amicitiæ : ſed cùm tanta

tanta res agatur Attici noſtri, nunc verò etiam exiſtimatio, ut id quod probavit Cæſar, nobis teſtibus & obſignatoribus, qui & decretis & reſponſis Cæſaris interfueramus, videatur obtinere potuiſſe: præſertim cùm tota poteſtas ejus rei tua ſit, ut ea quæ Conſules decreverunt ſecundum Cæſaris decreta & reſponſa, non dicam comprobes, ſed ſtudioſe libenterque comprobes. Id mihi ſic erit gratum ut nulla res gratior eſſe poſſit. Etſi jam ſperabam, cùm has literas accepiſſes, fore, ut ea quæ ſuperioribus literis à te petiiſſemus impetrata eſſent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit te id feciſſe, quod magna cum ſpe expectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibíque pro tuo ſummo beneficio gratias agamus. Quod ſi acciderit, velim ſic exiſtimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quàm me, qui non minùs laboro quàm ille, obligatum fore. *Vale.*

M.T.C. Capitoni S. ad Atticum 16. 17.

NON dubito quin mirêre, atque etiam ſtomachêre, quod tecum de eadem re agam ſæpius. Hominis familiariſſimi, & mihi omnibus rebus conjunctiſſimi, permagna res agitur, Attici. Cognovi ego tua ſtudia in amicos, etiam in te amicorum: multùm potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam; ſcio quàm ſis amicis jucundus. nemo nos in hac cauſa plus juvare poteſt quàm tu: & res iſta eſt firma, ut debet eſſe, quam Conſules de Concilii ſententia decreverunt, cùm & lege & ſenatûſconſulto cognoſcerent: tamen omnia poſita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur, cùm officii tui & Reipublicæ cauſa decretum Conſulum comprobaturum, tum libenter noſtrâ cauſâ eſſe facturum.

Adjuvabis igitur, mi Capito; quod ut facias, vehementer etiam atque etiam rogo. *Vale.*

Finis Libri Secundi.

LIBER TERTIUS.

Servius Sulpitius M. T. C. S. Fam. lib. 4. Epiſt. 5.

POſteaquam mihi renunciatum eſt de obitu Tulliæ filiæ tuæ, ſanè quam, pro eo ac debui, graviter moleſtéque tuli, comminémque eam calamitatem exiſtimavi: qui ſi iſthîc aſſuiſſem, neque tibi defuiſſem, coramque dolorem tibi declaràſſem meum. Etſi genus hoc conſolationis miſerum atque acerbum eſt; propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipſi pari moleſtiâ afficiuntur, neque ſine lacrymis multis id conari queunt, ut magis ipſi videantur aliorum conſolatione indigere, quàm aliis poſſe ſuum officium præſtare: tamen quæ in præſentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te præſcribere; non quòd ea te fugere exiſtimem; ſed quòd forſitan, dolore impeditus, minùs ea perſpicias. Quid eſt, quòd tantopere te commoveat dolor tuus inteſtinus? Cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiſcum egerit, ea nobis erepta eſſe quæ hominibus non minùs quàm liberi chara eſſe debent; patriam, honeſtatem, dignitatem, honores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut quî non in iis rebus exercitatus animus callere jam debet atque omnia minoris æſtimare? An illius vicem (credo) doles, quoties in eam cogitationem neceſſe eſt ut tu veneris,

neris, & nos ſæpe incidimus, hiſce temporibus non peſſimè cum iis eſſe actum, quibus ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare poſſet? quæ res? quæ ſpes? quod animi ſolatium? Ut cum aliquo adoleſcente primario conjuncta ætatem ageret? Licitum eſt tibi (credo) pro tua dignitate, ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tutò committere putares. An ut ea liberos ex ſeſe pareret, quos cùm florentes viderit, lætaretur? qui rem à parente traditam per ſe tenere poſſent, honores ordinatim in Republica petituri eſſent; in amicorum negotiis liberalitate ſuâ uterentur? Quid horum fuit, quod non priùs quàm datum eſt ademptum ſit? At verò, malum eſt liberos amittere. Malum, niſi hoc pejus ſit, hæc ſufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem conſolationem attulit, volo tibi commemorare, ſi forte eadem res tibi minuere dolorem poſſet. Ex Aſia rediens, cùm ab Ægina Megaram verſùs navigarem, cœpi regiones circumcirca proſpicere. Poſt me erat Ægina, ante Megara, dextrâ Piræeus, ſiniſtrâ Corinthus; quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum tic cogitare, Hem, nos homunculi indignamur, ſiquis noſtrûm interiit, aut occiſus eſt, quorum vita brevior eſſe debet, cùm uno loco tot oppidorum cadavera projecta jacent? Viſne tu te (Servi) cohibere, & meminiſſe hominem te eſſe natum? Crede mihi, cogitatione eâ non mediocriter ſum confirmatus. Hoc idem, ſi tibi videtur, fac an e oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clariſſimi interierunt, de Imperio præterea tanta diminutio facta eſt, omnes provinciæ concuſſatæ ſunt; in unius mulierculæ animula ſi jactura facta ſit, tantopere commoveris; quæ ſi hoc

tempore non ſuum diem obiiſſet, paucis pòſt annis tamen ei moriendum fuit; quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hiſce rebus animum ac cogitationem tuam avoca, atque ea potiùs reminiſcere quæ dignatuâ perſonâ ſunt: Illam quamdiu ei opus fuerat vixiſſe, unà cum Republica fuiſſe; te patrem ſuum, Prætorem, Conſulem, Augurem vidiſſe; adoleſcentibus primariis nuptam fuiſſe; omnibus bonis propè perfunctam eſſe; cùm Reſpublica occiderit, vitâ exceſſiſſe. Quid eſt quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri poſſitis? Denique, noli te obliviſci Ciceronem eſſe, & eum qui aliis conſueveris præcipere, & dare conſilium: nec imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam, ipſi ſe curare non poſſunt; ſed potius, quæ aliis tutò præcipere ſoles, ea tute tibi ſubjice, atque apud animum propone. Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Hoc te expectare tempus, tibi turpe eſt, ac non ei rei ſapientiâ tuâ occurrere. Quòd ſi quis etiam inferis ſenſus eſt, qui illius amor in te fuit, pieráſque in omnes ſuos, hoc certe illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ; da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent; da patriæ, ut, ſi qua in re opus ſit operâ & conſilio tuo, uti poſſit. Denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis ſerviendum ſit; noli committere, ut quiſquam te putet non tam filiam quàm Reipub. temporum & aliorum victoriam lugere. Puta me ad te de hac re ſcribere pudet, nè videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, ſi hoc unum propoſuero, finem faciam ſcribendi. Vidimus aliquoties ſecundam pulcherrimè te ferre fortunam magnámque ex ea re te laudem, adipiſci: fac aliquando intelligamus, adverſam quoque te aquè ferre poſſe; neque id ma-

jus

jus quàm debeat tibi onus videri, nè ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deeſſe. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliore animo eſſe cognovero, de iis rebus quæ hic geruntur, quemadmodúmque ſe provincia habeat, certiorem faciam.

M. T. Cicero S.D. Serv. Sulp. Fam. Epiſt. 4, 5.

EGo vero (Servi) vellem, ut ſcribis, in meo gravi ſſimo caſu affuiſſes. Quantum enim præſens me adjuvare potueris, & conſolando, & propè æquè dolendo, facilè ex eo intelligo, quod literis tuis lectis aliquantulùm acquievi. Nam & ea ſcripſiſti quæ levare luctum poſſent, & in me conſolando non mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipſe me faceret, & quam ſuum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora ſcilicet ſæpe mihi fuerint, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua ſolùm, & ſocietas penè ægritudinis, ſed etiam authoritas conſolatur. Turpe enim eſſe exiſtimo me non ità ferre caſum meum, ut tu tali ſapientiâ præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix reſiſto dolori, quòd ea me ſolatia deficiunt quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium conſularem, clarum virum, & magnis rebus geſtis amiſit, & L. Paulus, qui duos ſeptem diebus, & veſter Gallus, & M. Cato, qui ſummo ingenio, ſummâ virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eos tum ipſorum dignitas conſolaretur ea quam ex Repub. conſequebantur: mihi autem, amiſſis ornamentis iis quæ ipſe commemoras, quæque

eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud ſolatium, quod ereptum eſt. Non amicorum negotiis non Reipub. procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere licebat: aſpicere curiam non poteram: exiſtimabam, id quod erat, omnes me & induſtriæ meæ fructus & fortunæ perdidiſſe. Sed cùm cogitarem, hæc mihi tecum & cum quibuſdam eſſe communia, & cùm frangerem jam ipſe me, cogerémque illa ferre toleranter, habebam quò confugerem, ubi conquieſcerem, cujus in ſermone & ſuavitate omnes curas doloréſque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ conſenuiſſe videbantur, recrudeſcunt. Non enim ut tum me à Republica mœſtum domus excipiebat, quæ levaret; ſic nunc domo mœrens ad Rempublicam confugere poſſum, ut in ejus bonis acquieſcam. Itaque & domo abſum, & foro; quòd nec eum dolorem quem è Republica capio domus jam conſolari poteſt, nec domeſticum Reſpub. Quò magis te exſpecto, téque videre quamprimum cupio. Major mihi levatio afferri nulla poteſt, quàm conjunctio conſuetudinis ſermonúmque noſtrorum; quanquam ſperabam tuum adventum (ſic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cùm multis de cauſis te exopto quamprimùm videre, tum etiam ut anè commentemur inter nos quâ ratione nobis traducendum ſit hoc tempus, quod eſt totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis & liberalis, & (ut perſpexiſſe mihi videor) nec à me alieni, & tibi amiciſſimi. Quod cùm ità ſit, magnæ tamen eſt deliberationis, quæ ratio ſit ineunda nobis, non agendi aliquid, ſed illius conceſſu & beneficio quieſcendi. *Vale.*

M·T·C

M. T. C. S. D. L. Lucceio Q. Fil. Fam. lib. 5. *Epiſt.* 12.

COram me tecum eadem hæc agere ſæpe conantem deterruit pudor quidem penè ſubruſticus, quæ nunc expromam abſens audentiùs. Epiſtola enim non erubeſcit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendendâ, nomen ut noſtrum ſcriptis illuſtretur & celebretur tuis: quod etſi mihi ſæpe oſtendis te eſſe facturum, tamen ignoſcas velim huic feſtinationi meæ. Genus enim ſcriptorum tuorum etſi erat ſemper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, néque ità vel cepit, vel incendit, ut cuperem quàm celerrimè res noſtras monumentis commendari tuis. Non enim me ſolum commemoratio poſteritatis ad ſpem quandam immortalitatis rapit, ſed etiam illa cupiditas ut vel authoritate teſtimonii tui vel indicio benevolentiæ vel ſuavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen hæc cùm ſcribebam, eram neſcius quantis honoribus præmerêre ſuſceptarumrerum & jam inſtitutarum: ſed quia videbam Italici belli & civilis hiſtoriam jam penè à te eſſe perfectam, (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri,) deeſſe mihi nolui quin te admonerem, ut cogitares, coniuncténe malles cum cæteris rebus noſtra contexere; an, ut multi Græci fecerunt, Calliſthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, (qui omnes à perpetuis ſuis hiſtoriis ea quæ dixi bella ſeparaverunt;) tu quoque ità civilem conjurationem ab hoſtilibus externiſque bellis ſejungeres. Equidem ad noſtram laudem non multum video intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam

Intereſt, non te expectare dum ad locum venias ac ſtatim cauſam illam totam & tempus arripere. Et ſimul ſi uno in argumento, unâque in perſonâ, mens tua tota verſabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora atque ornatiora futura ſint. Neque tamen ignoro quàm impudenter faciam, qui primùm tibi tantum oneris imponam, (poteſt enim mihi denegare occupario tua,) deinde etiam ut ornes me poſtulem. Quid ſi illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui ſemel verecundiæ fines tranſierit, eum bene & gnaviter oportet eſſe impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementiùs etiam quàm fortaſſe ſentis, & in eo leges hiſtoriæ negligas: gratiámque illam, de qua ſuaviſſime quodam in proëmio ſcripſiſti, à qua te affici non magis potuiſſe demonſtras, quam Herculem Xenophontium illum à voluptate; ea ſi me tibi vehementiùs commendabit, nè aſpernere amorique noſtro pluſculum etiam quàm concedit veritas largiare. Quòd ſi te adducemus ut hoc ſuſcipias; erit (ut mihi perſuadeo) materies digna facultate & copiâ tuâ. A principio enim conjurationis uſque ad redditum noſtrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici poſſe. In quo & illâ poteris uti civilium commutationum ſcientiâ, vel in explicandis cauſis rerum novarum, vel in remediis incommodorum: cùm & reprehendes ea quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis: & ſi liberius, ut conſueviſti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, inſidias, proditionem notabis. Multam etiam caſus noſtri tibi varietatem in ſcribendo ſuppeditabunt; plenam cujuſdam voluptatis, quæ vehementer animos

mos hominum in legendo ſcripto retinere poſſit. Nihil eſt enim aptius ad delectationem Lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque viciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem; cæteris verò, nullâ perfunctis propriâ moleſtiâ, caſus alienos ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt jucunda. Quem enim noſtrûm ille moriens apud Mantineam Epaminondas, non cum quadam miſeratione delectat? qui tum denique ſibi avelli jubet ſpiculum poſteaquam ei percontanti dictum eſt, Clypeum eſſe ſalvum: ut etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cujus ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fugâ, reditúque retinetur? Etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet, quaſi enumeratione taſſorum. At viri ſæpe excellentes ancipites variique caſus habent admirationem, expectationem, lætitiam, moleſtiam, ſpem, timorem: ſi verò exitu notabili concludantur, expletur animus jucundiſſimæ lectionis voluptate. Quid mihi acciderit optatius, ſi in hac ſententia fueris, ut à continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum eventorúmque noſtrorum? Habet enim varios actus, multáque actiones & conſiliorum & temporum. Ac non vereor nè aſſenta iunculâ quadam aucupari tuam gratiam videar, cùm hoc demonſtrem, me à te potiſſimùm ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es qui, quis ſis, neſcias; & qui non eos magis qui te non admirentur, invidos, quàm eos qui laudent aſſentatores, arbitrêre. Neque autem ego ſum ità demens, ut me ſempiternæ gloriæ

per

per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ causâ, ab Apelle potissimùm pingi, & à Lysippo fingi volebat; sed quòd illorum artem cùm ipsis, tum etiam sibi, gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant; quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minùs enim est Sparriates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborârunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines hominum statuásque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit, & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quàm si in cæterorum. Quòd non ingenium mihi solùm suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli; sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in Reipub. maximis gravissimisque causis cogniti atque imprimis probati: ut mihi non solùm præconium, quod, cùm in Sigæum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit; sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis magníque videatur. Placet enim Hector ille mihi Nevianus, qui non tantùm laudari se lætatur, sed addit etiam, à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est si qua te res impedierit, (neque enim fas esse arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare,) cogar fortasse facere quod nonnulla sæpe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen, exemplo & clarorum virorum. Sed quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: & verecundiùs ipsi de se scribant necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid forte reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor au-

authoritas: multi denique reprehendant, & dicant, verecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum; qui cùm cæteris coronas impoſuerint victoribus, eorúmque nomina magnâ voce pronunciaverint, cum ipſi ante ludorum miſſionem coronâ donentur, alium præconem adhibeant, nè ſuâ voce ipſi ſe victores eſſe prædicent. Hæc nos vitare cupimus; & ſi recipis cauſam noſtram, vitabimus: ídque ut facias, rogamus. Ac nè fortè mirere, cur cùm mihi ſæpe oſtenderis te accuratiſſimè noſtrorum temporum conſilia atque eventus literis mandaturum, à te id nunc tantoperè & tam multis verbis petamus; illa nos cupiditas incendit, de qua initio ſcripſi, feſtinationis, quòd alacres animo ſumus, ut & cæteri viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoſcant, & noſmet ipſi vivi gloriolâ noſtrâ perfruamur. His de rebus quid acturus ſis, ſi tibi non eſt moleſtum, reſcribas mihi velim. Si enim ſuſcipis cauſam, conficiam commentarios rerum omnium; ſin autem differs me in tempus aliud, coràm tecum loquar. Tu interea non ceſſabis; & ea quæ habes inſtituta perpolies, noſque diliges. *Vale.*

M T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 8. 3.

MAximis & miſerrimis rebus perturbatus, cùm coràm tecum mihi poteſtas deliberandi non eſſet, uti tamen tuo conſilio volui. Deliberatio autem omnis hæc eſt, ſi Pompeius Italiâ cedat, (quod eum facturum eſſe ſuſpicor,) quid mihi agendum putes: & quò faciliùs conſilium dare poſſis, quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cùm merita Pompeii ſumma erga ſalutem meam, familiaritáſque quæ mihi cum eo eſt, tum ipſa Reipub. cauſa me adducit, ut mihi vel conſilium meum cum illius conſilio, vel fortuna conjungenda eſſe videatur. Accedit illud

illud, si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem ; qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, &, ut esset, à me est. (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis, multò antè provisum : tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda ; & si maximè exploratum sit, eum nobis amicum fore, sítne viri fortis & boni civis, esse in ea urbe, in qua, cum summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui juris, subeundúmque periculum sit cum aliquo fortè dedecore, si quando Pompeius Rempub. recuperaverit. In hac parte hæc sunt : vide nunc quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter, addo etiam nihil nisi contra consilium authoritatémque meam. Omitto illa vetera ; quòd istum in Rempub. ille aluit, auxit, armavit ; ille legibus per vim, & contra auspicia, ferendis autor ; ille Galliæ ulterioris adjunctor ; ille gener ; ille in adoptando P. Clodio augur ; ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior ; ille Provinciæ propagator ; ille absentis in omnibus adjutor. Idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor Reipub. cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur : quod idem ipse sanxit lege quadam suâ Marcóque Marcello Consuli finienti provincias Gallicas Calend. Martii restitit. Sed ut hæc omittam ; quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, sive potiùs turpissimâ fugâ ? quæ conditio non accipienda fuit potiùs, quam relinquenda patria ? Malæ conditiones erant, fateor : sed numquid hoc pejus ? At recuperabit Rempublicam. Quando ? aut quid ad eam spem est parati ? Non

ager

ager Picenus amiſſus? Non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, & publica & privata, adverſario tradita? Denique, nulla cauſa, nullæ vires, nulla ſedes quo concurrant qui Rempub. defenſam velint. Apulia delecta eſt, inaniſſima pars Italiæ, & ab impetu hujus belli remotiſſima; fuga & maritima opportunitas viſa quæri deſperatione. Invitè cepi Capuam: non quod munus illud defugerim, ſed in eâ cauſâ, in quâ nullus eſſet ordinum, nullus apertus privatorum dolor; bonorum autem eſt aliquis, ſed hebes, ut ſolet, & ut ipſe ſenſiſſem; multitudo & infimus quiſque propenſus in alteram partem; multi mutationes rerum cupidi. Dixi ipſi, me nihil ſuſcepturum ſine præſidio, & ſine pecuniis. Itaque habui nihil omnino negotii, quod ab initio vidi, nihil quæri præter fugam. Eum ſi nunc ſequar, quonam? cum illo? non: ad quem cùm eſſem profecturus, cognovi in his locis eſſe Cæſarem, ut tutò Luceriam advenire non poſſem. Infero mari nobis, incerto curſu, hyeme maximâ, navigandum eſt. Agè jam, cum fratre, an ſine? cum filio? an quo modo? In utraque enim re ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos abſentes, fortunáſque noſtras? Acrior quàm in cæterorum, quod putabit forſaſſe in nobis violandis aliquid ſe habere populare. Agè jam has compedes, faſces (inquam) hos laureatos efferre ex Italiâ, quam moleſtum eſt? Qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatis utamur fluctibus antequam ad illum venerimus? Quà autem, aut quò nihil ſcimus. At ſi reſtitero, & fuerit nobis in hâc parte locus; idem fecero quod id Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Marius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit; qui tamen

tamen ità dicere ſolebat, ſe id fore videre quod factum eſt; ſed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thraſybulus, & forſaſſe meliùs. Sed eſt certa quædam illa Mutii ratio atque ſententia; eſt illa etiam Philippi; & cùm ſit neceſſe, ſervire tempori, & non amittere tempus, cùm ſit datum. Sed in hoc ipſo habent tamen iidem faſces moleſtiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum eſt; ſed ſit, deferet triumphum: Non acciperéne periculoſum ſit, an accipere non invidioſum ad bonos? O rem (inquis) difficilem, & inexplicabilem! Atqui explicanda eſt. Qui enim fieri poteſt? At nè me exiſtimes ad monendum eſſe propenſiorem, quòd plura in ea parte verba fecerim: poteſt fieri, quod ſit in multis quæſtionibus, ut res verboſior hæc fuerit, illa verior. Quamobrem, ut maxima de te æquo animo deliberanti, ità mihi des conſilium velim. Navis & in Cajeta eſt parata nobis, & Brunduſii. Sed ecce nuncii, ſcribente me hæc ipſa nocte in Caleno; ecce literæ, Cæſarem ad Corfinium; Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cneum noſtrum commiſſurum, ut Domitium reliquas, etſi Brunduſium Scipione ut cum cohortibus duabus præmiſerat; legionem à Fauſto conſcripram, in Siciliam ſibi placere à Conſule duci, ſcripſerat ad Conſules. Sed turpe Domitium erit deſerere, implorantem ejus auxilium. Eſt quædam ſpes, mihi quidem non magna, ſed in his locis firma, Afranium in Pyrenæo cum Trebonio pugnâſſe, pulſum Trebonium, etiam Fabium tuum tranſiſſe, cum cohortibus; ſumma autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id ſi eſt, in Italia fortaſſe manebitur. Ego autem, cùm eſſet incertum iter Cæſaris, quòd vel ad Capuam, vel ad Luceriam tutus putabatur, Leptam ad Pompeium miſi, & literas. ipſe,

nè

nè quo inciderem, reverti Formias. Hæc te ſcire volui, ſcripſíque ſedatiore animo, quàm proximè ſcripſeram, nullum meum judicium interponens, ſed exquirens tuum. *Vale.*

M. T. C. Dolabellæ Conſ. S. ad Attic. 14. 15.

ETſi contentus eram (mi Dolabella) tuâ gloriâ, ſatíſque ex ea magnam lætitiam voluptatémque capiebam; tamen non poſſum non fateri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus. Neminem conveni (conveni autem quotidie plurimos: ſunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis cauſâ in hæc loca veniunt: præterea & municipes frequentes neceſſarii mei,) quin omnes, cùm te ſummis laudibus ad cœlum extulerint, mihi continuò maximas gratias agant. Negant enim ſe dubitare, quin tu, meis præceptis & conſiliis obtemperans, præſtantiſſimum te civem, & ſingularem Conſ. præbeas. Quibus ego, (quanquam ego veriſimè poſſim reſpondere, te, quæ facias, tuo judicio & tuâ ſponte facere, nec cujuſquam egere conſilio, tamen) neque planè aſſentior, nè imminuam tuam laudem, ſi omnis à meis conſiliis profecta videatur; neque valde nego: ſum enim avidior, etiam quàm ſatis eſt, gloriæ. Et tamen non alienum eſt à dignitate tuâ, quod ipſi Agamemnoni regum Regi fuit honeſtum, habere aliquem in conſiliis capiendis Neſtorem: mihi verò glorioſum, te juvenem Conſ. florere laudibus, quaſi alumnum diſciplinæ meæ. L. quidem Cæſar, cùm ad eum ægrotum Neapolim veniſſem, quanquam erat oppreſſus totius corporis doloribus, tamen antequam me planè ſaluavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud ſororis

ſororis filium valerem, jam ſalvi eſſe poſſemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago; quem quidem, poſt te Conſulem, ſolum poſſem verè Conſulem dicere. Dein multa de facto; ac de re geſta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reipublicæ ſalutarius; atque hæc una vox omnium eſt. A te autem peto, ut me hanc quaſi falſam hæreditatem alienæ gloriæ ſinas cernere, méque aliqua ex parte in ſocietatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam, mi Dollabella, (hæc enim ocatus ſum,) libentiùs omnes meas, ſi modo ſint aliquæ meæ, laudes ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauſerim ex tuis. Nam cùm te ſemper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuiſti; tum his tuis factis ſic incenſus ſum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius: nihil eſt enim (mihi crede) virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut ſcis) M. Brutum, propter ejus ſummum ingenium, ſuaviſſimos mores, ſingularem probitatem atque conſtantiam: Tamen Idibus Martiis tantum acceſſit ad amorem, ut mirarer locum fuiſſe augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat qui putaret, ad eum amorem quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? Tantum acceſſit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe. Quare, quid eſt quòd ego te horter ut dignitati & gloriæ ſervias? Proponam tibi claros viros, quod facere ſolent qui hortantur? Neminem habeo clariorem quàm teipſum: te imitere oportet, tecum ipſe certes: nec licet quidem tibi jam, tantis rebus geſtis, non tui ſimilem eſſe. Quod cùm ità ſit, hortatio non eſt neceſſaria, gratulatione magis utendum eſt. Contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, aut ſumma ſeveritas animadverſionis non modò non invidioſa,

dioſa, ſed etiam popularis eſſet, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratiſſima. Hoc ſi tibi fortunâ quadam contigiſſet, gratularer felicitati tuæ: ſed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atque conſilii. Legi enim concionem tuam: nihil illâ ſapientius; ità pedetentim tum acceſſus à te ad cauſam facti, tum receſſus, ut res ipſa maturitatem tibi animadvertendi omnium conſenſu daret. Liberâſti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque ſolùm ad tempus maximam utilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te poſitam eſſe Remp. tibíque non modò tuendos, ſed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum eſt. Sed his de rebus coràm plura propediem, ut ſpero. Tu, quoniam Rempub. nóſque conſervas, fac ut diligentiſſimè teipſum, mi Dolabella, cuſtodias. *Vale.*

M.T.C. Bruto S. ad Brutum Epiſt. 3.

NOſtræ res meliori loco videbantur: ſcripta enim ad te, certò ſcio, quæ geſta ſunt. Quales tibi ſæpe ſcripſi, Conſules tales exſtiterunt. Cæſaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facilè eum florentem & honoribus & gratiâ regere ac tenere poſſimus, quàm facilè adhuc tenuimus. Eſt omnino illud difficilius; ſed tamen non diffidimus. Perſuaſum eſt enim adoleſcenti, & maximè per me, ejus operâ nos eſſe ſalvos. Et certè, nisi is Antonium ab urbe avertiſſet, periiſſent, omnia. Triduo verò aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculſa civitas tota ad ſe cum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata ad 12. Calen. Maias te huc venire, quàm ſe ad te ire, malebat. Quo quidem die magnorum laborum meorum multarúmque vigiliarum fructum cepi maximum, ſi modò eſt aliquis fructus ex ſolidâ verâque gloriâ. Nam tantæ multitudinis, quantam capit urbs noſtra, concurſus eſt ad me factus; ab ea tum uſque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plauſu in roſtris collocatus ſum. Nihil eſt in me inane, neque enim eſſe debet. Sed tamen omnium ordinum conſenſus, gratiarum actio, congratulatióque me commovet; propterea quòd, popularem me eſſe in populi ſalute, præclarum eſt. Sed hæc te malo ab aliis audire. Me velim de tuis rebus conſiliíſque facias diligentiſſimè certiorem: Illúdque conſideres, nè tua liberalitas diſſolutior videatur. Sic ſentit Senatus, ſic populus Romanus, nullos unquam hoſtes digniores omni ſupplicio fuiſſe, quàm eos cives qui hoc bello contra patriam arma ceperunt: quos quidem ego omnibus ſententiis ulciſcor & perſequor, omnibus bonis approbantibus.

Tu

Tu quid de hâc re ſentis, tui judicii eſt; ego ſic ſentio, trium fratrum unam & eandem eſſe cauſam. Conſules duos, bonos quidem, ſed duntaxat bonos, amiſimus. Hirtius quidem in ipſa victoria occidit, cùm paucis diebus magno prælio ante viciſſet. Nam Panſa fugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hoſtium Brutus perſequitur, & Cæſar. Hoſtes autem omnes judicati, qui M. Antonii ſectam ſecuti ſunt. Itaque id Senatûſconſultum plerique interpretantur etiam ad tuos, ſive captivos, ſive dedititios pertinere. Equidem nihil diſſerui durius, cùm nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ità ſtatueram, à te cognoſcere cauſam ejus Senatum oportere. 10. Calend. Maias.

M. Brutus M.T.C S.D. ad Br. Epist. 4.

QUantâ sim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti nostri & Consulum, facilius est tibi existimare quàm mihi scribere. Cùm alia laudo, & gaudeo accidisse; tum quòd Bruti eruptio non solùm ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quòd scribis, trium Antoniorum unam atque eandem causam esse; quid ego sentiam, mei judicii esse: statuo nihil, nisi hoc, Senatûs aut populi Romani judicium esse de iis civibus qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum, inquies, iniquè facis, qui hostilis animi in Rempub. homines cives appelles: imò justissimè, quod enim nondum Senatus censuit, nec populus Romanus jussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quòd ei quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolutè quidquam remisi, habuique in mea potestate, quoad bellum fuit. Multò quidem honestius judico, magisque quod concedere possit Respub. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in re (Cicero, vir optime, ac fortissime, milique meritò, & meo nomine, & Reipub. charissimè,) nimis credere videris spei tuæ; statimque, ut quisque aliquid rectè fecerit, omnia dare ac permittere: quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc, (Cicero,) nunc agendum est, nè frustrà oppressum esse Antonium gavisi sumus, neu semper primi cujusque mali causa excidendi, causa sit cur aliud re-

renaſcatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus aut patientibus nobis adverſi evenire poteſt, in quo non cùm omnium culpa, tum præcipuè tua futura ſit; cujus tantam authoritatem Senatus ac populus Romanus non ſolùm eſſe patitur, ſed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius eſſe poteſt: quàm tu non ſolùm bene ſentiendo, ſed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi ſupereſt, nulla abs te deſideratur niſi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia ſic abunde adſunt, ut cum quolibet antiquorum comparari poſſint tuæ virtutes. Unum hoc, grato animo liberalíque profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem deſiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet quod malè cogitantibus exemplo aut præſidio ſit. Itaque timeo de conſulatu, nè Cæſar tuus altiùs ſe aſcendiſſe putet decretis tuis, quàm indè, ſi Conſul factus ſit, deſcenſurum. Quòd ſi Antonius ab alio relictum regni inſtrumentum occaſionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, ſi quis autore non tyranno interfecto, ſed ipſo Senatu, putat ſe imperio quælibet concupiſcere poſſe? Quare tum & facilitatem & providentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæſarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienæ igitur, inquies, culpæ reum me facies? prorſus alienæ, ſi provideri potuit nè exiſteret: quàm utinam inſpectare poſſis timorem de illo meum? His literis ſcriptis, te Conſulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi Remp. juſtam, & jam ſuis nitentem viribus, ſi iſthuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmiſſus eſt. Idib. Maiis, ex caſtris.

M.T.C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 9.

NOs à te, ut ſcis, diſceſſimus ad quartum Nonas Novemb. Leucadem venimus ad octavum Id. Novemb. Ad ſeptimum, Actium: ubi, propter tempeſtatem, ad ſextum Idus morati ſumus. Indè, ad quintum Idus, Corcyram belliſſimè navigavimus. Corcyræ tuimus uſque ad decimum ſextum Calend. Decemb. tempeſtatibus retenti. Ad 15 Calend. Decemb. à portu Corcyræorum ad Caſſiopen, ſtadia 120 proceſſimus. Ibi rete ventis fuimus uſque ad nonum Calend. Interea, qui cupide profecti ſunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati ſolvimus. Indè Auſtro lenitiſſimo, cœlo ſereno, nocte illâ & die poſtero, in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque vento poſtridie (id erat ad ſeptimum Calend. Decemb.) horâ quartâ Brunduſium venimus: eodemque tempore fimul nobiſcum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad quintum Calend. Decemb. ſervus Cnei Planci Brunduſii tandem aliquando mihi à te expectatiſſimas literas reddidit, datas Idibus Novemb. Quæ me moleſtiâ valde levârunt, utinam omnino liberâſſent. Sed tamen Aſclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convaleſcendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi: ſcio te omnia facturum, ut nobiſcum quamprimum ſis: ſed tamen ita velim, ut nè quid properes. Symphoniam Lyſonis velim vitâſſes, nè in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluiſti obſequi quàm valetudini, reliqua cura. Curio miſi, ut medico bonos haberetur, & ut daret quod opus eſſet. me, quæ jaſſiſſet, curaturum. Equum

&

& multum Brunduſii tibi reliqui. Romæ vereor nè ad Calend. Januar. magni tumultus ſint. Nos agemus omnia modice. Reliquum eſt, ut te hoc rogem, & à te petam, nè temere naviges. Solent nautæ feſtinare quæſtûs ſui cauſâ. Cautus ſis, mi Tyro. Mare magnum & difficile tibi reſtat. Si poteris, cum Meſcinio, (cautè is ſolet navigare;) ſi minùs, cum honeſto aliquo homine, cujus authoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam ſi adhibueris, téque nobis incolumem præſtiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam, noſter Tyro, vale. De medico Curio, Lyſoni de te ſcripſi diligentiſſimé. *Vale* & ſalve.

Libri Tertii Finis.

LIBER QUARTUS.

M.T.C. Servio Sulpitio S.P.D. Fam. lib. 13. Epiſt. 17.

MArcus Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de cauſis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo eſt, ut primùm in forum veni, inſtituta; & Patris cùm aliquoties anteà, tum proxime hoc miſerrimo bello, domus ejus tota mihi patuit; quâ, ſi opus tuiſſet, tam eſſem uſus quàm meâ. Maximum autem mihi vinculum cum eo eſt, quaſi ſanctioris cujuſdam neceſſitudinis, quod eſt Attici noſtri familiariſſimus, eúmque unum præter cæteros obſervat ac diligit. Quem ſi tu jam fortè cognoviſti, puto me hoc, quod facio, facere ſeriús. Eâ enim eſt humanitate & obſervantiâ, ut eum tibi jam ipſum per ſe commendatum putem Quod tamen ſi ità eſt, magnopere à te quæſo, ut ad eam voluntatem, ſi quam in illum ante has meas literas contuliſti, quàm maximus poſtea commendatione noſtrâ cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam ſuam minùs ſe tibi obtulit, aut eum nondum ſatis habes cognitum, aut quæ cauſa eſt cur majoris commendationis indigeat, ſic tibi eum commendo, ut neque majore ſtudio quenquam, neque juſtioribus de cauſis, commendare poſſim. Faciámque id quod debent facere ii qui religiosè & ſine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potius ſpondeo,

ſpondeo, in méque recipio, eos eſſe M. Curii mores, eámque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitiâ tuâ, & tam accuratâ commendatione, ſi tibi ſit cognitus, dignum ſis exiſtimaturus. Mihi certè gratiſſimum feceris, ſi intellexero has literas tantum, quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe. *Vale.*

M.T.C:

M.T. Cicero Q. Thermo Prop. S.P.D. Fam. 13. Epiſt. 57.

QUò magis quotidie ex literis nunciiſque bellum magnum eſſe in Syria cognoſco, eò vehementiùs à te pro noſtra neceſſitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus operâ, conſilio, ſcientiâ rei militaris, vel maximè intelligo me & Remp. adjuvari poſſe. Quòd niſi tanta res ejus ageretur, nec ipſe adduci potuiſſet ut à me diſcederet; neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficiſci cogito circiter Calend. Maii. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod tecum & coràm & per literas diligentiſſimè egi, id te nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi ſit, ut ſuum negotium quod habet cum populo Sardiano, pro cauſæ veritate, & pro ſua dignitate, conficiat. Intellexi ex tua oratione, cùm tecum Epheſi locutus ſum, te ipſius M. Anneii cauſâ omnia velle. Sed tamen ſic velim exiſtimes, te mihi nihil gratius facere poſſe, quàm ſi intellexero per te illum ipſum negotium ex ſententia confeciſſe. Idque quamprimùm ut efficias, te etiam atque etiam rogo, *Vale.*

M.T.C.

M.T.C.P. Silio Propr. S.P.D. Fam. 13.63.

NOn putavi fieri poſſe ut mihi verba deeſſent ; ſed tamen in C. Lænio commendando deſunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis ; ſed tamen ut planè perſpicere poſſis voluntatem meam. Incredibile eſt, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi chariſſimus eſt, C. Lænium. Id fit cum plurimis ejus officiis, tum ſummâ ejus probitate & ſingulari modeſtiâ. Eum ego à me invitiſſimus dimiſi, cùm propter familiaritatem & conſuetudinis ſuavitatem, tum quòd concilio ejus fideli ac etiam bono libenter utebar. Sed vereor nè jam mihi ſupereſſe verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, ſicut intelligis me, ne quo ea ſupra ſcripſerim, debere commendare. A teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua Provincia negotii, expedias ; quod tibi videbitur rectum eſſe, ipſi decas. Hominem facillimum liberaliſſimúmque cognoſces. Itaque te rogo ut eum ſolutum, liberum, correctis ejus negotiis per te, quamprimùm ad me remittas. Id mihi fratríque meo gratiſſimum feceris. *Vale.*

M.T.C.

M. T. C. Terentia Tullia, Q. Frater & Q. Filius Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epiſt. 11.

ETſi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis deſidero, tamen non tam meâ quàm tuâ causâ doleo, te non valere. Sed quando in quartanam converſa eſt vis morbi, (ſic enim ſcribit Curius,) ſpero te diligentiâ adhibitâ, etiam firmiorem fore. Modò fac, id quod humanitatis tuæ eſt, nè quid aliud cures hoc tempore, niſi ut quàm commodiſſimè convaleſcas. Non ignoro quantum ex deſiderio labores; ſed erunt omnia facilia, ſi valebis. Feſtinare te nolo, nè nauſeæ moleſtiam ſuſcipias æger, & periculosè hyeme naviges. Ego ad urbem acceſſi prid. Non. Januar. Obviàm mihi ſic eſt proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipſam flammam civilis diſcordiæ, vel potiùs belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, poſſem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte ſunt qui pugnare cupiunt) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipſe Cæſar amicus noſter, minaces ad Senatum & acerbas literas miſerat; & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito Senatu teneret; & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noſter & Qu. Caſſius, nullâ vi expulſi, ad Cæſarem cum Curione profecti erant. Poſteaquam Senatûs Conſulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, & nobis (qui Proconſules ſumus) negotium dederat, ut curaremus nè quid Reſpub. detrimenti caperet; nunquam majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentiſſimè comparatur. Id fit authoritate & ſtudio Pompeii noſtri, qui Cæſarem ſerò cœpit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitavit triumphum: ſed Len-

Lentulus Conſul, quò magis ſuum beneficium faceret, ſimul atque expediſſet quæ eſſent neceſſaria de Repub. dixit ſe relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eóque eſt noſtra pluris authoritas. Italiæ regiones deſcriptæ ſunt, quam quiſque partem tueretur, nos Capuam ſumpſimus. Hæc te ſcire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas, literáſque ad me mittas quotieſcunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Dat. pridie Idem Januar.

M.T.C.

M.T.C. Cn. Pomp. Proc. S. ad Attic. lib. 8. Epiſt. 15.

CUm ad te literas miſiſſem, quæ tibi Canuſii redditæ ſunt, ſuſpicionem nullam habebam, te Reipub. cauſâ mare tranſiturum: cráque in ſpe magna, fore, ut in Italia poſſemus, aut concordiam conſtituere, (quâ mihi nihil utilius videbatur,) aut Remp. ſumma cum dignitate defendere. Interim, nondum meis literis ad te perlatis, ex iis mandatis quæ Dialo ad Conſules dederas, certior tui conſilii factus, non expectavi dum mihi à te literæ redderentur; conſeſtimque cum Qu. fratre & cum liberis noſtris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinum veniſſem, C. Meſſius familiaris tuus mihi dixit, aliſque complures, Cæſarem iter habere Capuam, & eo ipſo die manſurum eſſe Æterniæ. Sanè ſum commotus, quòd, ſi ità eſſet, non modò iter meum interclusum, ſed meipſum planè exceptum putabam. Itaque tum Cales proceſſi, ut ibi potiſſimùm conſiſterem, dum certum nobis ab Æſernia de eo quod audieram referretur. At mihi, cùm Calibus eſſem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Conſulem miſiſſes. Hæ ſcriptæ ſic erant; literas tibi à L. Domitio ad 13. Cal. Mart. allatas eſſe, earúmque exemplum ſubſcripſeras: magnique intereſſe Reip. ſcripſeras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum convenire, & ut, præſidii quod ſatis eſſet, Capuæ relinqueret. His ergò literis lectis, in eadem opinione fui quâ reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium eſſe venturum, quò mihi, cùm Cæſar ad oppidum caſtra haberet, totum iter eſſe non arbitrabar. Cùm res in ſumma expectatione eſſet, utrumque ſimul audivimus, & quæ Corfinii acta eſſent, & te iter Brundusium facere cœpiſſe. Cùmque nec mihi nec fratri meo dubium

dubium esset, quin Brundusium contenderemus: à multis, qui è Samnio Apuliaque veniebant, admoni i sumus, ut caveremus nè exciperentur à Cæsare, quòd is in eadem loca quæ nos petebamus profectus, celeriùs etiam, quàm nos possemus, eò quò intenderat venturus esset. Quod cùm ità esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solùm nobis, sed etiam Reipub. noceret; cum præsertim non dubitaremus, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas literas, Canusio ad 10. Calend. Martii datas, quibus nos hortaris ut celeriùs Brundusium veniamus: quas cùm accepissemus ad 3. Calend. Mart. non dubitamus, quin tu jam Brundusium pervenisses, nobisque iter illud omnino intercluſum videbatur; neque minùs nos esse captos, quàm qui Corfinium venissent. Neque enim eos solos arbitrabamur capi qui in armatorum manus incidissent; sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia atque intra arma aliena venissent. Quod cùm ità sit, maxime vellem primum tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cùm à me Capuam rejiciebam. Quod feci non vitandi oneris causâ, sed quod videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortissimis accidisse. Quoniam autem tecum ut essem non contigit, utinam tui consilii certior factus essem! nam suspicione assequi non potui, quòd omnia prius arbitratus sum fore, quàm ut hæc Reip. causa in Italia non posset, te duce, consistere. Neque verò nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam Reipub. lugeo: nec si ego quid tu sis secutus non perspicio, idcirco minùs existimo te nihil nisi summâ ratione fecisse. Mea quæ semper fuerit sententia, primum de pace vel iniqua conditione

ditione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi unquam oſtenderas) meminiſſe te arbitror. Sed mihi non ſumo, ut meum conſilium valere debuerit: ſecutus ſum tuum. Neque id Reip. cauſâ, de qua deſperavi, quæ & nunc afflicta eſt, nec excitari ſine civili perniciosiſſimo bello poteſt: ſed te quærebam; tecum eſſe cupiebam. Neque ejus rei facultatem, ſiqua erit, prætermittam. Ego me in hac omni cauſa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non ſatisfacere. Primùm enim præ me tuli, me nihil malle quàm pacem: non quin eadem timerem quæ illi; ſed ea bello civili leviora ducebam. Indè ſuſcepto bello, cùm pacis conditiones ad te afferri à téque ad eas honorificè & largè reſponderi viderim, duxi eam rationem, quam tibi facile me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me eſſe unum, qui pro meis maximis in Remp. meritis ſupplicia miſerrima & crudeliſſima pertuliſſem; me eſſe unum, qui, ſi offendiſſem ejus animum, cui tum cùm jam in armis eſſemus, conſulatus tamen alter & triumphus ampliſſimus deferebatur, ſubjicerer eiſdem præliis, ut mea perſona ſemper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego prius ſum ſuſpicatus, quàm mihi palàm denunciata ſunt: neque eam tam pertimui, ſi ſubeunda eſſent; quam declinanda putavi, ſi honeſtè vitare poſſem. Quoniam brevem illius temporis, dum in ſpe pax fuit, rationem noſtram vides: reliqui facultatem res ademit. Iis autem quibus non ſatisfacio, facile reſpondeo: neque enim ego amicior C. Cæſari unquam fui, quam illi; neque illi amiciores Reipub. quam ego. Hoc inter me & illos intereſt, quòd, cùm & illi cives optimi ſint, & ego ab iſta laude non abſim, ego conditionibus, (quod idem te intellexeram velle) illi armis diſceptari maluerunt. Quæ quoniam ratio vicit,

vicit, perficiam profectò ut neque Reſpub. civis à me animum, neque tu amici deſideres.

Cn. Pomp. Marcello & L. Lentulo Conſ. S. D. ad Attic. 8, 17.

EGo, quòd exiſtimabam diſperſos nos, neque Reip. utiles, neque vobis præſidio eſſe poſſe, idcirco ad L. Domitium literas miſi: primùm, ut ipſe cum omni copia ad nos veniret: ſi de ſe dubitaret, ut cohortes 19, quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus ſum, factum eſt, ut Domitius implicaretur, neque ipſe ſatis firmus eſſet ad caſtra facienda, quod meas 19 & ſuas 12 cohortes tribus in oppidis diſtributas haberet, (nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit;) neque, ſi vellet, expedire poſſet. Nunc ſcitote me eſſe in ſumma ſolicitudine: nam & tot & tales viros periculo obſidionis liberare cupio; neque ſubſidio ire poſſum, quod his duabus legionibus non puto eſſe committendum ut illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius 14 cohortes contrahere potui, quas Brunduſium miſi; neque Canuſium ſine præſidio, dum abeſſem, putavi eſſe dimittendum. Dialio mandâram, quòd majores copias ſperabam nos habituros, ut, ſi vobis videretur, alteruter veſtrûm ad me veniret; alter in Siciliam, cum ea copia quam Capuæ & circum Capuam comparâſtis, & cum iis militibus quos Fauſtus legit, proficiſceretur. Domitius cum 12 ſuis cohortibus eodem adjungeretur; reliquæ copiæ omnes Brunduſium cogerentur, & inde navibus Dyrrachium tranſportarentur. Nunc, cùm hoc tempore nihilo magis ego, quàm vos, ſubſidio Domitio ire poſſum, ſeu per montes explicare; non eſt nobis committendum, ut ad has 14 cohortes, quas dubio animo habeo,

hoſtis accedere, aut in itinere me conſequi poſſit. Quamobrem placitum eſt mihi (etiam video cenſeri à C. Marcello, & cæteris noſtri ordinis qui hic ſunt,) ut Brundusium ducerem hanc copiam quam ego mecum habeo. Vos hortor, ut quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis,& eodem Brundusium veniatis quamprimùm. Arma quæ ad me miſſuri eratis, iis cenſeo armetis milites quos vobiſcum habetis; quæ arma ſuperabunt,ea ſi Brundusium jumentis deportaveritis, vehementer Reip. profueritis. De hac re vellem noſtros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium Prætores miſi, ut ſe nobis conjungerent, & militum quot haberent ad nos deducerent. *Valete.*

M.T.C. Mario S. D. Fam. lib. 7. Epiſt. 3.

PErſæpe mihi cogitanti de communibus miſeriis, in quibus tot annos verſamur, & (ut video) verſabimur, ſolet in mentem venire illius temporis quo proximè fuimus unà: quinetiam ipſum diem memoriâ teneo. Nam ad tertium Id. Maias, Lentulo & Marcello Conſulibus, cùm in Pompeianum veſperi veniſſem, tu mihi ſolicito animo præſtò fuiſti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officii tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare nè officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidiſti profectò me quoque ità conturbatum, ut non explicarem quid eſſet optimum factu, pudori tamen malui famæque cedere, quàm ſalutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa quæ ibi offendi quò veneram. Primùm, neque magnas copias, neque bellicoſas; deinde, extra ducem paucoſque præterea,

(de

(de Principibus loquor) reliqui primùm in ipſo bello rapaces, deinde in oratione ità crudeles, ut ipſam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum ampliſſimorum virorum. Quid quæris? Nihil boni, præter cauſam. Quæ cum vidiſſem, deſperans victoriam, primùm cœpi ſuadere pacem, cujus fueram ſemper autor; deinde, cum ab ea ſententia Pompeius valde abhorreret, ſuadere inſtitui ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea ſententia videbatur fore; & fuiſſet fortaſſe, niſi quadam ex pugna cœpiſſet ſuis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille ſummus nullus imperator fuit. Signa tyrone & collectitio exercitu cum legionibus robuſtiſſimis contulit: victus turpiſſimè, amiſſis etiam caſtris, ſolus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci, nec putavi, cùm integri pares non fuiſſemus, fractos ſuperiores fore. Diſceſſi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas inſidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut conſciſcenda mors voluntaria. Certe nihil fuit præterea, ſi te victori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis quæ dixi incommodis, nihil tolerabilius exilio, præſertim innocenti, ubi nulla adjuncta eſt turpitudo: addo etiam, cùm eâ urbe careas, in qua nihil fit quod videre poſſis ſine dolore. Ego cum meis, (ſi quicquam nunc cujuſpiam eſt,) etiam in meis eſſe malui. Quæ acciderunt, omnia dixi eſſe futura. Veni domum, non quòd optima vivendi conditio eſſet: ſed tamen ſi eſſet aliqua forma Reipub. tanquam in patria ut eſſem; ſi nulla tanquam in exilio. Mortem mihi cur conſciſcerem, cauſa nulla viſa eſt; cur optarem, multæ. Vetus eſt enim, Ubi non ſis qui fueris, non eſſe cur velis vivere. ſed tamen vacare culpâ

magnum eſt ſolatium : præſertim cùm habeam duas res quibus me ſuſtentem ; optimarum artium ſcientiam, & maximarum rerum gloriam ; quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera nè mortuo quidem. Hæc ad te ſcripſi verboſiùs, & tibi moleſtus tui, quòd te cùm mei tum Reipublicæ cognovi amantiſſimum. Notum tibi omne conſilium meum eſſe volui, ut primùm ſcires, me nunquam voluiſſe plus quenquam poſſe quàm univerſam Remp. poſtea autem quàm alicujus culpâ tantum valeret unus, ut obſiſti non poſſet, me voluiſſe pacem : amiſſo exercitu, & eo duce in quo ſpes fuerat uno, me voluiſſe etiam, reliquis omnibus poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli : nunc autem, ſi hæc civitas eſt, civem eſſe me ; ſi non, exulem eſſe in commodiore loco, quàm ſi me Rhodum aut Mitylenas contuliſſem. Hæc tecum coram malueram ; ſed quia longiùs fiebat, volui per literas eaſdem, ut haberes quid diceres, ſi quando in vituperatores meos incidiſſes. Sunt enim qui, cùm meus interitus nihil fuerit Reipub profuturus, criminis loco putent eſſe quòd vivam. Quibus ego certò ſcio non videri ſatis multos periſſe, qui ſi me audiſſent, quamvis iniquâ pace, honeſtè tamen viverent : armis enim inferiores, non cauſâ fuiſſent. Habes Epiſtolam verboſiorem fortaſſe quàm velles ; quod tibi ità videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi quæ volo expediero, brevi tempore te (ut ſpero) videbo. *Vale.*

M.T.C. Marcello S.D. Fam. lib. 4. Epiſt. 7.

ETſi eo te adhuc conſilio uſum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quòd eâ te ſapientiâ eſſe judicem, ut meum conſilium non anteponam tuo : tamen

&

& amicitiæ noſtræ vetuſtas, & tua ſumma erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, ut ea ſcriberem ad te quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena eſſe ducerem à dignitate. Ego eum te eſſe qui horum malorum initia multò antè videris, qui conſulatum magnificentiſſimè atque optimè geſſeris, præclarè memini: ſed idem etiam illa vidi, neque te conſilium civilis belli ità gerendi, neque copias Cn Pompeii, nec genus exercitûs probare, ſempérque ſummè diſſidere. Qua in ſententia me quoque fuiſſe memoriâ tenere te arbitror. Itaque neque tu multùm interfuiſti rebus gerendis; & ego id ſemper egi, nè intereſſem. Non enim iis rebus pugnabamus quibus valere poteramus, conſilio, authoritate, cauſâ, quæ erant in nobis ſuperiora: ſed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi ſumus, igitur; aut, ſi vinci dignitas non poteſt, fracti certè & abjecti. In quo tuum conſilium nemo poteſt non maximè laudare, quòd cum ſpe vincendi ſimul abjeciſti certandi etiam cupiditatem; oſtendiſtíque, Sapientem & bonum civem initia belli civilis invitum ſuſcipere, extrema non libenter perſequi. Qui non idem conſilium quod tu ſecuti ſunt, eos video in duo genera eſſe diſtractos. Aut enim renovare bellum conati ſunt, híque ſe in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, victori ſeſe crediderunt. Medium quoddam tuum conſilium fuit, qui hoc fortaſſè humilis animi ducerres, illud pertinacis. Fateor à pleríſque, vel dicam ab omnibus, ſapiens tuum conſilium; jam multis etiam, magni ac fortis animi, judicatum: ſed habet iſta ratio (ut mihi quidem videtur) quendam modum; præſertim cùm tibi nihil deeſſe arbitror ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud eſſe quòd dubita-

tionem afferret ei penes quem eſt poteſtas, niſi quod vereretur nè tu illud beneficium omninò non putares. De quo quid ſentiam, nihil attinet dicere, cùm appareat ipſe quid fecerim. Sed tamen ſi jam ita conſtituiſſes, ut abeſſe perpetuo malles, quam ea quæ nolles videre: tamen id cogitare deberes, ubicunque eſſes, te fore in ejus ipſius, quem fugeres poteſtate. Qui ſi facilè paſſurus eſſet te, carentem patria & fortunis tuis, quietè & liberè vivere; cogitandum tamen tibi eſſet, Romæne & domi tuæ cujuſmodi res eſſet, an Mitylenis aut Rhodi malles vivere. Sed cùm ità latè pateat ejus poteſtas quem veremur, ut terrarum orbem complexa ſit; nonne mavis ſine periculo domi tuæ eſſe, quam cum periculo alienæ? Equidem etiam ſi opperienda mors eſſet, domi atque in patriâ mallem, quàm in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, ſentiunt; quorum eſt magna, pro tuis maximis clariſſimiſque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam diſſipari nolumus. Nam etſi nullam poteſt accipere injuriam, quæ futura perpetua ſit, propterea quod neque is qui tenet Rempub. pateretur, neque ipſa Reſpub. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Ii autem qui eſſent, auderem ſcribere, niſi te intelligere confiderem. Hoc pro te unius ſolicitudines, unius etiam multæ & aſſiduæ lacrymæ, C. Marcelli fratris optimi, deprecantur: nos curâ & dolore proximi ſumus, precibus tardiores; quòd jus adeundi, cùm ipſi deprecatore egerimus, non habemus. Gratiâ tantum poſſumus, quantum victi. Sed tamen conſilio, ſtudio, Marcellò non deſumus: à tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati ſumus.

M. Mar-

M. Marcellus M. Cic. S. D. Fam. lib 4. Epiſt. 11.

PLurimùm valuiſſe apud me tuam ſemper autoritatem cum in omni re, tum in hoc maximè negotio, potes exiſtimare Cùm mihi C. Marcellus frater, amantiſſimus mei, non ſolum conſilium daret, ſed precibus quoque me obſecraret; non priùs mihi perſuadere potuit, quàm tuis eſt effectum literis, ut uterer veſtro potiſſimùm conſilio. Res quemadmodum ſit acta, veſtræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etſi mihi probatiſſima, quòd ab optimo ſit animo; tamen hoc mihi multò jucundius eſt & gratius, quòd in ſumma paucitate amicorum, propinquorum, ac neceſſariorum, qui verè meæ ſaluti faverent, te cupidiſſimum mei, ſingularémque mihi benevolentiam præſtitiſſe, cognovi. Reliqua ſunt ejuſmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè & æquo animo carebam. Hoc verò ejuſmodi eſſe ſtatuo, ut ſine talium virorum & amicorum benevolentia, neque in adverſa, neque in ſecunda fortuna quiſpiam vivere poſſit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu verò ut intelligas homini amiciſſimo te tribuiſſe officium, re tibi præſtabo. *Vale.*

Servius Sulpitius M.C. S.D. Fam. 4. Epiſt. 12.

ETſi ſcio non jucundiſſimum nuncium me vobis allaturum, tamen quoniam caſus & natura in omnibus dominantur, viſum eſt faciendum, quoquo modo res ſe haberet, vos certiores ut facerem. Ad v. Calend. Junii, cùm ab Epidauro Piræum cum navi advectus eſſem, ibi Marcellum collegam noſtrum conveni, eúmque diem ibi conſumpſi, ut cum eo eſſem. Poſtero die, cum ab eo digreſſus eſſem, eo

consilio ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquámque jurisdictionem absolverem: ille, uti aiebat, supra Maleas Italiam versus navigaturus erat. Postridie ejus diei, cùm ab Athenis proficiscì in animo haberem, circiter horam decimam noctis, Posthumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nunciavit, M. Marcellum collegam nostrum, post cœnæ tempus, à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum esse & duo vulnera accepisse; unum in stomacho, alterum in capite secundùm autem: sperare tamen eum vivere posse: Magium seipsum interfeciſſe: postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret, & roganet uti cogerem medicos. Coegi, & è vestigio eò sum profectus primâ luce. Cùm non longè à Pireæo abessem, puer Achidin obviàm mihi venit cum codicillis in quibus erat scriptum, paulò ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ità vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissimâ morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi: inveni duos libertos, & pauculos servos: reliquos aiebant profugisse, metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illâ lecticâ quâ ipse delatus eram, meisque lecticariis, in urbem eum referre; ibique, pro ea copia quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quòd religione se impediri dicerent, neque tamen id antea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo omnis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus, ibique eum combussimus; posteáque curavimus, ut illiem Athenienses in eodem loco monumentum ei mar-

marmoreum faciendum locarent. Ità, quæ noſtra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præſtitimus. *Vale.* Datæ prid. Calend. Jan. Athenis.

M. T. C. Q. Ligario S. D Fam. 6. 13.

ETſi tali tuo tempore me aut conſolandi aut juvandi tui causâ ſcribere ad te aliquid pro noſtra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque levare poſſe dolorem tuum. Poſtea verò quàm magnam ſpem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui quin tibi & ſententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur ſcribam, quod intelligo & perſpicio, non fore in te Cæſarem duriorem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam ſua natura mitiorem facit: idque cùm de reliquis ſentio tum de te etiam audio ex familiariſſimis ejus, quibus ego ex eo tempore quo primùm ex Africa nuncius venit, ſupplicare unà cum fratribus tuis non deſiti; quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te ſingularis, & aſſidua & perpetua ſalutis tuæ cura, tantum proficit, ut nihil ſit quod non ipſis Cæſarem tributurum exiſtimem. Etſi tardiùs fit quàm volumus. Magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur noſtra, aditus ad eum difficiliores fuerunt; & ſimul Africanæ cauſæ iratior, diutiùs velle videtur eos habere ſollicitos, à quibus ſe putat diuturnioribus eſſe moleſtiis conflictatum. Sed hoc ipſum intelligimus, eum quotidie remiſſius & placatiùs ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda me tibi id affirmâſſe, te in iſtis moleſtiis diutiùs non futurum.

Quando

Quando quid ſentiam expoſui; quid velim tuâ causâ, re potius declarabo quàm oratione. Et ſi tantum poſſem, quantum in eâ Repub. de qua ità meritus ſum, ut tu exiſtimas, poſſe debebam, nè tu quidem in iſtis incommodis eſſes. Eadem enim cauſa opes meas fregit, quæ tuam ſalutem in diſcrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt; ſtudium, conſilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti primùm, ob eas cauſas quas ſcripſi; deinde, quòd ea de Repub. ſemper voluiſti, atque ſenſiſti, ut non modò nunc ſecunda ſperare debeas, ſed etiam ſi omnia adverſa eſſent, tamen conſcientiâ & factorum & conſiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortiſſimo & maximo animo ferre deberes. *Vale.*

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 14.

ME ſcito omnem meum laborem, omnem operam, curam, ſtudium, in tua ſalute conſumere. Nam cùm te ſemper maximè dilexi, tum fratrum tuorum (quos æquè atque te ſummâ benevolentiâ ſum complexus) ſingularis pietas, amórque fraternus, nullum me patitur officii erga te ſtudiique munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam fecerímque pro te, ex illorum ad te literis quàm ex meis malo cognoſcere. Quid autem ſperem, aut confidam, & exploratum habeam de ſalute tua id tibi à me declarari volo. Nam ſi quiſquam eſt timidus in magnis periculoſiſque rebus, ſemperque magis adverſos rerum exitus metuens, quàm ſperans ſecundos, is ego ſum: & ſi hoc vitium eſt, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cùm ad 6. Calend. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum, veniſſem mane ad Cæſarem, atque omnem adeundi & con-

conveniendi illius indigniratem & moleſtiam pertuliſſem, cùm fratres & propinqui tui jacerent ad pedes,& ego eſſem locutus quæ cauſa, quæ tempus tum poſtulabat : non ſolùm ex oratione Cæſaris, quæ ſanè mollis & liberalis fuit, ſed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea ſignis, quæ faciliùs perſpicere potui quam ſcribere,hanc in opinionem diſceſſi, ut mihi tua ſalus dubia non eſſet. Quamobrem fac animo magno fortique ſis, & ſi turbidiſſima ſapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus ſic aderò ut difficillimis ; neque Cæſari ſolùm, ſed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amiciſſimos eſſe cognovi, pro te, ſicut adhuc feci, libentiſſimè ſupplicabo. *Vale.*

D. Brutus M.T.C.S.D. Fam. 11. 13.

JAm non ago tibi gratias : cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatisfieri. Attendere te volo quæ in manibus ſunt. Quâ enim prudentiâ es, nihil te fugiet, ſi meas literas diligenter legeris. Sequi confeſtim Antonium his de cauſis (Cicero) non potui : eram ſine equitibus, ſine jumentis. Hirtium periiſſe neſciebam. Cæſari non credebam priùs quàm conveniſſem, & collocutus eſſem. Hic dies hoc modo abiit. Poſtridie manè à Panſa ſum accerſitus Bononiam. Cùm in itinere eſſem, nunciatum mihi eſt eum mortuum eſſe. Recurri ad meas copiolas ; ſic enim verè eas appellare poſſum : ſunt extenuatiſſimæ, & inopiâ omnium rerum peſſimè acceptæ. Biduo me Antonius antecеſſit, itinere multò majore fugiens quàm ego ſequens : ille enim ivit paſſim, ego ordinatim : quacunque ivit, ergraſtula ſolvit, homines eripuit. Conſtitit nuſquam priùs quàm ad Vada venit : quem locum volo tibi eſſe notum . jacet inter

Ap-

Appenninum & Alpes, impeditiſſimus ad iter faciendum. Cùm abeſſem ab eo millia paſſuum triginta,& ſe jam Ventidio conjunxiſſet, concio ejus ad me eſt allata, in qua petere cœpit à militibus, ut ſe trans Alpes ſequerentur, ſibi cum Marco Lepido convenire. Succlamatum eſt,& frequenter,à militibus Ventidianis,(nam ſuos valde quam paucos habet,) ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cùm ſuſtinere eos non poſſet, in poſterum diem iter ſuum contulit. Hâc re mihi nunciatâ, ſtatim quinque cohortes Pollentiam præmiſi, meúmque iter eò contuli. Horâ antè præſidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. Sanè quàm ſum gaviſus! In hoc enim victoriam puto conſiſtere. In ſpem venerant, quod neque Planci quatuor legiones omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici poſſe credebant. Quos ipſi adhuc ſatis arroganter Allobroges, equitatúſque omnis qui eò præmiſſus erat à nobis, ſuſtinebant; noſtroque adventu ſuſtineri faciliùs poſſe confidimus. Tamen ſi quo etiam caſu Iſaram ſe trajecerint, nè quid detrimenti Reipublicæ injungant, ſumma à nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimámque ſpem de ſumma Reipub. habere volumus, cùm & nos & exercitus noſtros ſingulari concordiâ conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, daréque operam ut quàm paratiſſimi ab exercitu reliquiſque rebus pro noſtra ſalute contra ſceleratiſſimam conſpirationem hoſtium conſligamus; qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione Reip. comparârunt, ſubitò ad patriæ periculum converterunt. *Vale.*

M.T.C.

M. T. C. Bruto S. ad Brut. Epiſt. 2.

SCriptâ & obſignatâ jam epiſtolâ, literæ mihi redditæ ſunt à te, plenæ rerum novarum, maximéque mirabiles: Dolabellam quinque cohortes miſiſſe in Cherroneſum. Adeóne copiis abundat, ut iis qui ex Aſia fugere dicebantur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam ſe facturum arbitratus eſt, cùm tu eo quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortes ſpero jam tuas eſſe, quoniam latro ille tam fuit demens. Et tuum conſilium vehementer laudo, quòd non priùs tuum exercitum Apolloniâ Dyrrachióque moviſti, quàm de Antonii fuga audîſti, Bruti eruptione, populi Romani victoriâ. Itaque quod ſcribis, poſtea ſtatuiſſe te ducere exercitum in Cherroneſum, nec pati ſceleratiſſimo hoſti ludibrio eſſe imperium populi Romani; facis ex tua dignitate, & è Republica. Quòd ſcribis de ſeditione quæ facta eſt in legione quarta de Antoniis, (quod dicam, in bonam partem accipias;) magis mihi probatur militum ſeveritas, quam tua. Te benevolentiam exercitûs equitúmque expertum eſſe, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut ſcribis, ſi quid habeas novi, facies me certiorem: in quo valde delector me antè providiſſe, ut tuum judicium liberum eſſet cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, ut ego tunc intelligebam, ad Rempublicam; ut nunc judico, ad dignitatem tuam. Quòd ſcribis, me maximo odio egiſſe ut inſectarer Antonios idque laudas; credo ità videri tibi: ſed illam diſtinctionem tuam nullo pacto probo, ſcribis enim, acriùs prohibenda bella civilia eſſe, quàm inſuperatos iracundiam exercendam. Vehementer à te, Brute, diſſentio; neque clementiæ tuæ concedo: ſed ſalutaris

ſalutaris ſeveritas vincit inanem ſpeciem clementiæ. Quòd ſi clementes eſſe voluerimus, nunquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me poſſum idem quod Plautinus pater in Trinummo; Mihi quidem ætas acta ferme eſt, tuâ iſthuc refert maximé. Opprimemini, (mihi crede) Brute, niſi provideritis; neque enim populum ſemper eundem habebitis, neque Senatum neque Senatûs ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil poteſt eſſe verius. *Vale.* 14. Cal. Maii.

M.T. Cicero S.D. Titio. Fam. 5. 16.

ETſi unus ex omnibus minimè ſum ad te conſolandum accommodatus; quod tantum ex tuis moleſtiis cepi doloris, ut conſolatione ipſe egerem. tamen, cùm longiùs à ſummi luctûs acerbitate meus abeſſet dolor quàm tuus, ſtatui noſtræ neceſſitudinis eſſe, meæque in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu; ſed adhibere aliquam modicam conſolationem, quæ levare dolorem tuum poſſet, ſi minus ſanare potuiſſet. Eſt autem conſolatio pervulgata quidem illa maximè, quam ſemper in ore atque in animo habere debemus, homines nos ut eſſe meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus fortunæ telis propoſita ſit vita noſtra; neque eſſe recuſandum, quò minùs eâ quâ nati ſumus conditione vivamus; nêve tam graviter eos caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſumus; eventíſque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidiſſe nobis novi cogitemus. Neque hæ, neque cæteræ conſolationes, quæ ſunt à ſapientiſſimis viris uſurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum ſtatus ipſe noſtræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatiſſimi ſint, qui liberos non ſuſceperunt;

runt; minus autem miſeri, qui his temporibus amiſerunt, quàm ſi eoſdem bonâ, aut denique aliquâ, Repub. perdidiſſent. Quod ſi tuum te deſiderium movet, aut ſi tuarum rerum cogitatione mœres, non facile exhauriri tibi iſtum dolorem poſſe univerſum puto. Sin illa te res cruciat, (quæ magis amoris eſt,) ut eorum qui occiderunt miſerias lugeas; ut ea non dicam quæ ſæpiſſime & legi & audivi, nihil mali eſſe in morte, in quâ ſi reſideat ſenſus, immortalitas illa potius quàm mors ducenda ſit; ſin ſit amiſſus, nulla videri miſeria debet, quæ non ſentiatur, hoc tamen non dubitans confirmare poſſum, ea miſceri, parari, impendere Reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem diſceptus eſſe videatur. Quid eſt enim jam non modò pudori, probitati, virtuti, rectis ſtudiis, bonis artibus, ſed omnino libertati ac ſaluti loci? Non mehercule quenquam audivi, hoc graviſſimo & peſtilentiſſimo anno, adoleſcentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus creptus ex his miſeriis, atque ex iniquiſſima conditione vitæ, videretur. Quare ſi tibi unum hoc detrahi poteſt, nequid iis, quos amâſti, mali putes contigiſſe, permultum erit ex mœrore tuo diminutum; relinquetur enim ſimplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, ſed ad teipſum propriè referetur. In quâ non eſt jam gravitatis ac ſapientiæ tuæ, quam tu à puero præſtitiſti, ferre immoderatius caſum incommodorum tuorum, qui ſit ab eorum quos dilexeris miſeria malóque ſejunctus. Etenim eum ſemper te & privatis in rebus & publicis præſtitiſti, tuenda tibi ut ſit gravitas, & conſtantiæ ſerviendum. Nam quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos præcipere conſilio prudentiáque debemus. Etenim ſi nulla unquam fuit, liberis amiſſis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando

quando lugendi modum fecerit; certè nos, quod eſt dies allatura, id conſilio anteferre debemus; neque expectare temporis medicinam, quam repræſentare ratione poſſumus. His ego literis ſi quid profeciſſem, exiſtimabam optandum quiddam me eſſe aſſequutum: ſin minùs fortè valuiſſent, officio tamen eſſe functum benevolentiſſimi atque amiciſſimi, quem me tibi & fuiſſe ſemper exiſtimes velim, & futurum eſſe confidas. *Vale.*

FINIS.